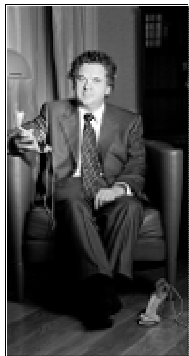

Skýrsla nefndar um aukinn hlut kvenna í stjórnámum

Október 1998 – Janúar 2003

Efnisyfirlit

1. Inngangur	4
2. Forsaga	4
3. Tillaga til þingsályktunar	5
4. Mælt fyrir þingsályktun.....	7
5. Umræður um þingslályktun.....	9
6. Nefndarálit félagsmálanefndar Alþingis	18
7. Þingsályktun um aðgerðir til að auka hlut kvenna í stjórnámálum.....	19
8. Skipan nefndar um aukinn hlut kvenna í stjórnámálum	19
9. Verkefni vegna kosninga til Alþingis 1999.....	20
9.1 Þáttaka í spurningakönnun Gallup	20
9.2 Samráðsfundur með kvannahreyfingum stjórnámálflokkanna	21
9.3 Auglýsingaherferðin	22
9.4 Auglýsingamyndband.....	25
9.5 Auglýsingaherferðin kynnt á blaðamannafundi	25
9.6 Fundir með ritstjórnnum fjölmiðla.....	26
9.7 Umfjöllun á BBC	26
9.8 Opnir fundir í hverju kjördæmi.....	27
9.9 Samráðsfundir með kvannahreyfingum stjórnámálflokkanna	27
9.10 Opinn fundur í Ráðhúsi Reykjavíkur	28
10. Ráðstefnur/erlend samskipti.....	29
10.1 Ráðstefnan: Konur og lýðræði við árpúsundamót.....	29
10.2 Freuenpolitische Bildung für Chancengleicheit	30
10.3 Vestnordisk kvindepolitiske værksted	30
10.4 Leadership in the New Millenium.....	31
10.5 Sérfræðingahópur Evrópuráðsins um konur og stjórnámál	31
11. Auglýsingaherferðin 1999 í kennslubók í auglýsingafræðum	31
12. Námskeið fyrir konur í stjórnámálum og konur sem hafa áhuga á stjórnámálum....	32
12.1 Efling stjórnámálakvenna, haldið í Reykjavík.....	32
12.2 Efling stjórnámálakvenna á Akureyri.....	33
12.3 Efling stjórnámálakvenna á Egilsstöðum.....	33
12.4 Efling stjórnámálakvenna á Ísafirði	33
12.5 Efling stjórnámálakvenna í Borgarnesi	34
12.6 Efling stjórnámálakvenna á Selfossi	34
12.7 Jafnrétti og lýðræði, haldið í Reykjavík.....	35
12.8 Öflugar konur í sveitarstjórnnum, haldið í Reykjavík	35
12.9 Fleiri konur á Alþingi, haldið í Reykjavík.....	36
13. Opnir fundir í samstarfi við jafnréttisnefndir sveitarfélaga.....	37
14. Lyklakippur	37
15. Náms- og samskiptanet fyrir konur í stjórnámálum/gagnabanki kvenna	37
16. Innihaldsgreining í fjölmiðlum á hlut kvenna og karla í stjórnámálum.....	39
16.1 Dagblöð: Birtingarmynd karla og kvenna í stjórnámálum.....	39
16.2 Sjónvarp: Birtingarmynd karla og kvenna í stjórnámálum	40
16.3 Útvarp: Birtingarmynd karla og kvenna í stjórnámálum	41
16.4 Innihaldsgreining /þjónustumat.....	42
17. Nikk magsin 2-2000 - KJØNN, MAKT & MEDIA.....	42
18. Auglýsingaherferð 1999 - í bækling Evrópusambandsins	42
19. Útgáfa fræðsluefnis: Konur og fjölmiðlar	43

20. Málþing nefndarinnar í tengslum við Norðurlandaráðsþing	44
21. Auglýsingaherferð vegna sveitarstjórnarkosninga 2002	45
22. Tilmæli til stjórnmalafélaga, sveitarstjórna og kjósenda	47
22.1 Bréf til stjórna allra stjórnmalafélaga	47
22.2 Bréf til sveitarfélaga þar sem engin kona var í sveitarstjórn	47
22.3 Bréf til sveitarfélaga og kjósenda þar sem kosning var óbundin	48
23. Úrslit sveitarstjórnarkosninga 2002	48
24. Heimasíða nefndar um aukinn hlut kvenna í stjórnmálum	49
25. Ráðstefna: Áhrif breyttrar kjördæmaskipunar á hlut kvenna á Alþingi	49
26. Konur í læri - dagar í lífi stjórnmálakvenna.....	51
27. Lokaráðstefna um verkefnið: Konur í læri - dagar í lífi stjórnmálakvenna	53
28. Bréf til allra kjördæmisráða.....	54
29. Bein þátttaka/framsaga í fundum/ráðstefnum	55
29.1 Kynjaveröld kynjanna.....	55
29.2. Landsfundur jafnréttisnefnda sveitarfélaga	55
29.3 Samband íslenskra sveitarfélaga - 61. fulltúaráðsfundur	55
29.4 Staða kvenna í stjórnmálum- erindi á hádegisfundi Vöku	55
29.5 Konur til áhrifa - málþing í samstarfi við KRFÍ	56
30. Umfjöllun fjölmiðla.....	56
31. Lokaorð	57

1. Inngangur

Konur á Íslandi hafa lengi barist fyrir auknum réttindum sínum. Árið 1915 fengu konur kosningarrétt og kjörgengi til Alþingis og fyrsta konan tók sæti á Alþingi árið 1922. Fram til ársins 1970 sátu þar stundum ein eða tvær konur og stundum engin. Árið 1978 var hlutfall kvenna á þingi 5%, en árið 1983 jókst hlutur kvenna töluvert, m.a. með tilkomu Kvinnalistsans. Árið 1991 var hlutfall kvenna á Alþingi 24%, árið 1999 komst hlutfallið upp í 25% og við alþingiskosningarnar árið 1999 varð hlutur kvenna 35%.

Hlutfall kvenna í sveitarstjórnnum á Íslandi hefur vaxið mjög hægt. Árið 1950 var hlutur kvenna 0,6%, náði 1% árið 1962, 12,4% árið 1982 og varð við sveitarstjórnarkosningar 2002 31,1%.

Skýrsla þessi er um störf nefndar um aukinn hlut kvenna í stjórnámálum er byggðist á þingsályktun sem samþykkt var á Alþingi árið 1998. Í nefndinni áttu sæti Hildur Helga Gísladóttir formaður, Arnbjörg Sveinsdóttir, Hólmfríður Sveinsdóttir, Kristín Halldórsdóttir, Margrét Sverrisdóttir, Ragnhildur Guðmundsdóttir og Valgerður H. Bjarnadóttir. Verkefnisstjóri var Una María Óskarsdóttir.

Hér á eftir verður í upphafi fjallað um tilurð nefndarinnar, þingsályktunina, umfjöllun í félagsmálanefnd, umræður á Alþingi, skipan nefndarinnar og hlutfall kvenna í stjórnámálum. Þá eru störf nefndarinnar rakin í grófum dráttum, þ.e. hið þverpólítíska samstarf, auglýsingaherferðir, námskeiðshald, opnir stjórnámálafundir, fundir með fjölmiðlum, ráðstefnur, útgáfa, erlend samskipti og önnur víðtæk áhrif nefndarstarfsins. Í lokin eru teknar saman niðurstöður sem telja má líklegar til að auka hlut kvenna í stjórnámálum og byggjast þær bæði á innlendum rannsóknum, uppeldis- og menntunarfræðilegum atriðum, sem og atriðum sem máli skipta og telja má beinan afrakstur starfs nefndarinnar.

2. Forsaga

Alþingi Íslendinga samþykkti hinn 28. maí 1998 framkvæmdaáætlun til fjögurra ára um aðgerðir til að ná fram jafnrétti kynjanna. Áætlunin var samin og samþykkt

samkvæmt ákvæðum 17. gr. laga um jafna stöðu og jafnan rétt kvenna og karla, nr. 28/1991. Grein 3.3 í áætluninni ber yfirskriftina *Aukin virkni kvenna í stjórnámálum*. Þar segir: „Skipuð verður nefnd sem falið verður að kanna hvernig megi auka virkni kvenna og þátttöku þeirra í almennu stjórnmalastarfi“.

Á grundvelli þessarar greinar framkvæmdaáætlunarinnar var 2. júní 1998 samþykkt á Alþingi þingsályktunartillaga um aðgerðir til að auka hlut kvenna í stjórnámálum. Flutningsmenn tillögunnar voru sex konur og sex karlar úr öllum flokkum sem sæti áttu á Alþingi og var fyrsti flutningamaður tillögunnar Siv Friðleifsdóttir.

Í framsöguræðunni er lögð áhersla á að umræða í þjóðfélaginu hafi aukist um nauðsyn þess að auka hlut kvenna í stjórnámálum. Það sé áhyggjuefni að nokkurrar stöðunar gæti. Upp úr 8. áratugnum hefðu verið skipulagðar á Norðurlöndunum þverpólitískar aðgerðir til að benda á mikilvægi þátttöku kvenna í stjórnámálum og höfðu þær áhrif á aukinn hlut kvenna. Þá er lögð áhersla á að auka þurfi vitund fólks, bæði karla og kvenna, til að reyna að breyta til og auka hlut kvenna í stjórnámálum.

3. Tillaga til þingsályktunar

122. löggjafarþing 1997–98.
Þskj. 1003 – 592. mál.

Tillaga til þingsályktunar um aðgerðir til að auka hlut kvenna í stjórnámálum.

Flm.: Siv Friðleifsdóttir, Steingrímur J. Sigfússon, Arnbjörg Sveinsdóttir,

Rannveig Guðmundsdóttir, Kristín Halldórsdóttir, Kristín Ástgeirsdóttir,
Valgerður Sverrisdóttir, Árni M. Mathiesen, Guðmundur Árni Stefánsson,
Ísólfur Gylfi Pálmason, Hjálmar Árnason, Ólafur Örn Haraldsson.

Alþingi ályktar að fela ríkisstjórninni að skipa nefnd með fulltrúum stjórnmalaflokka, skrifstofu jafnréttismála og Kvenréttindafélags Íslands til að skipuleggja þverpólitískar aðgerðir til að bæta hlut kvenna í stjórnámálum. Nefndin starfi a.m.k. í fimm ár, taki til starfa hið fyrsta og hafi heimild til að ráða sér verkefnisstjóra, sem starfi á skrifstofu jafnréttismála. Nefndin annist fræðslu, auglýsingaherferðir og útgáfu og hafi allt að 5 millj. kr. til ráðstöfunar í þessu skyni árið 1998 og síðan fjárveitingar samkvæmt fjárlögum.

Greinargerð

Að undanfögnu hefur umræða aukist um nauðsyn þess að auka hlut kvenna í stjórnámum. Stjórnámálflokkarnir hafa sýnt aukinn vilja til þess að bæta stöðu kvenna í stjórnámum, sem sést m.a. í flokkssamþykktum þeirra. Hlutur kvenna í stjórnámum hefur batnað á síðustu áratugum. Hins vegar er það áhyggjuefni að svo virðist sem nokkurrar stöðnunar gæti í þeirri þróun. Konum fjölgaði lítið í sveitarstjórnun á milli sveitarstjórnarkosninga árin 1990 og 1994, þær voru 22% sveitarstjórnarmanna en urðu 25%. Konur voru 24% alþingismanna árið 1991 en 25% árið 1995. Annars staðar á Norðurlöndunum er þátttaka kvenna í stjórnámum mun meiri en hér, þar eru konur 30–40% þeirra sem sitja í sveitarstjórnun og á þjóðþingun.

Stjórnámákonur annars staðar á Norðurlöndunum telja að þverpólitískar aðgerðir sem skipulagðar voru þar upp úr áttunda áratugun til að benda á mikilvægi þátttöku kvenna í stjórnámum hafi haft afgerandi áhrif á hve hlutur kvenna í stjórnámum lagaðist á þessum árun. Aðgerðirnar hafa notið stuðnings hins opinbera og verið undir stjórn verkefnisstjóra sem ráðnir hafa verið. Í bókinni „Nú er kominn tími til“ eftir Drude Dahlerup, sem gefin var út af Norrænu ráðherranefnðinni, má sjá að markmið einnar slíkrar herferðar var:

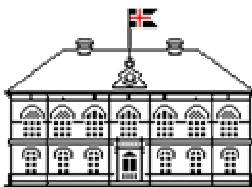
1. Að fá fleiri konur í sveitar- og bæjarstjórnir og á fylkisþing.
2. Að skapa jákvæð viðhorf til kvenna í stjórnámálastörfun.
3. Að virkja kvennasamtök um allt land í umræðunni um hlut kvenna í sveitarstjórnun í byggðarlaginu.
4. Að vekja áhuga landsmálablaða og dagblaða á því að fjalla um konur í stjórnámum, bæði heima í héraði og á þingi, og um baráttumál kvenna.
5. Að hafa samband við ríkisfjölmiðla og hvetja þá til að axla ábyrgð sína á opinberri um fjölluun um konur og baráttumál þeirra í þeim tilgangi að styrkja stöðu kvenna í stjórnámum landsbyggðarinnar.
6. Að veita upplýsingar um stefnuskrár stjórnámálflokkanna í jafnréttismáun.

Í bókinni koma einnig fram ýmis slagorð sem notuð hafa verið til kynningar á stöðu kvenna í stjórnámum, svo sem „Fleiri konur í bæjarstjórnir“, „Sveitarstjórn, samábyrgð karla og kvenna“, „Kjósið konur“, „Hleypið konunum að“, „Konur á þing“, „Karlar sem konur, kjósið hana“, „Kjósið konur, betur sjá augu en auga“, „Kjósið jafnréttið — greiddu frambjóðanda þínum atkvæði“, „Aðgerð kvennakjör“, „Við erum helmingurinn“, „Greiddu konu atkvæðið þitt“, „Burt með svörtu blettina“ (þ.e. sveitarfélög þar sem engin kona er í sveitarstjórn en þau eru 32 hér á landi) og „Engin sveitarstjórn án kvenna“. Á síðari árun hafa kosningaaðgerðirnar orðið beinskeyttari og markvissari. Markmiðið er ekki lengur „fleiri konur í stjórnámálin“ heldur jöfn hlutdeild karla og kvenna í öllum opinberlega kjörnum

stjórnnum, nefndum og ráðum. Hér á Íslandi hefur verið hrundið af stað undir forustu Jafnréttisráðs verkefninu „Sterkari saman“ sem hefur það að markmiði að vekja fyrir komandi sveitarstjórnarkosningar athygli á mikilvægi þess að auka hlut kvenna. Verkefnið hefur verið þverpólítískt og gengið ágætlega, en umfang þess takmarkast af fjárskorti. Verði þingsályktunartillaga þessi samþykkt skapast grundvöllur fyrir markvissu upplýsingastarfi um mikilvægi þess að konur starfi í stjórnámálum til jafns við karla.

Þingsályktunartillaga þessi er í sama anda og þingsályktunartillaga, sem ríkisstjórnin hefur lagt fram, um framkvæmdaáætlun til fjögurra ára um aðgerðir til að ná fram jafnrétti kynjanna, sbr. þskj. 649. Þar segir í grein 3.3.: „Skipuð verði nefnd sem falið verði að kanna hvernig megi auka virkni kvenna og þátttöku þeirra í almennu stjórnámálastarfi.“

4. Mælt fyrir þingsályktun

110. fundur, 122. lþ. [14:26]

Flm. (Siv Friðleifsdóttir):

Virðulegur forseti. Ég mæli fyrir till. til þál. um aðgerðir til þess að auka hlut kvenna í stjórnámálum. Undir þáltill. skrifa alþingismenn úr öllum flokkum, bæði konur og karlar. Hún hljóðar á þessa leið:

„Alþingi ályktar að fela ríkisstjórninni að skipa nefnd með fulltrúum stjórnámálflokka, skrifstofu jafnréttismála og Kvenréttindafélags Íslands til að skipuleggja þverpólítískar aðgerðir til að bæta hlut kvenna í stjórnámálum. Nefndin starfi a.m.k. í fimm ár, taki til starfa hið fyrsta og hafi heimild til að ráða sér verkefnisstjóra, sem starfi á skrifstofu jafnréttismála. Nefndin annist fræðslu, auglýsingaherferðir og útgáfu og hafi allt að 5 millj. kr. til ráðstöfunar í þessu skyni árið 1998 og síðan fjárveitingar samkvæmt fjárlögum.“

Ég vil, virðulegur forseti, vekja athygli á því að hér er um að ræða fimm ár þannig að þessi nefnd ætti að geta starfað við nokkrar komandi kosningar. Ég vek einnig athygli á því að hún á að hafa allt að 5 millj. kr. á þessu ári, ef hún fæst samþykkt, og þá yrði um að ræða fjárframlag í gegnum fjáráukalög. Mér skilst að möguleiki sé að koma málum þannig fyrir.

Að undanförunu hefur umræða aukist um nauðsyn þess að auka hlut kvenna í stjórnámálum. Stjórnámálflokkarnir hafa sýnt aukinn vilja til þess að bæta stöðu kvenna í stjórnámálum og það sést m.a. í þeirra flokkssamþykktum. Ég held að hver einasti stjórnámálflokkur á Íslandi hafi ályktað um aukinn hlut kvenna í stjórnámálum. Því má segja að breið pólítísk samstaða sé um málið, enda hefur hlutur kvenna í stjórnámálum batnað á síðustu áratugum.

Það er hins vegar áhyggjuefni að nokkurrar stöðnunar gæti í þeirri þróun. Sé á tölur sést að konum fjölgaði lítið í sveitarstjórnarkosningunum á milli 1990 og 1994, þær voru 22% 1990 en urðu 25% 1994. Það var aðeins til bóta en ekki stórt stökk. Konur voru 24% alþingismanna árið 1991 en eftir kosningarnar 1995 urðu þær 25%. Fjölgunin varð afar lítil eða um 1%. Maður spyr sig af hverju þetta er svona hér.

Við sjáum að þátttaka kvenna í stjórnámálum á Norðurlöndunum er mun meiri. Þar eru konur 30--40% þeirra sem sitja bæði í sveitarstjórnnum og á þjóðþingum. Við erum því talsvert á eftir öðrum Norðurlöndum. Og maður spyr sig: Af hverju er þetta svona hérna? Af hverju eiga konur hér erfiðara með að komast áfram í stjórnámálum? Eru það færri sem vilja og reyna? Ég efast um það. Hætta þær sem byrja? Eru við að missa konur út of fljótt? Það er eitthvað sem ég hef ekki skoðað nákvæmlega. Gefast þær fyrr upp? Manni finnst að það hljómi líklegar. Tölur í Svíþjóð sýna fram á það, að mér skilst, að þar gefast konur upp í stjórnámálum, sérstaklega ungu konurnar sem eru að klára sín fyrstu kjörtímabil. Það er eins og þær gefi síður kost á sér aftur. Þær bara hætta og það er áhyggjuefni á Norðurlöndunum.

Stjórnámálakonur annars staðar á Norðurlöndunum telja að þverpólítískar aðgerðir sem voru skipulagðar þar upp úr 8. áratugnum til þess að benda á mikilvægi þátttöku kvenna í stjórnámálum hafi haft afgerandi áhrif á hve hlutur kvenna í stjórnámálum lagaðist þar á þeim árum. Aðgerðirnar þar nutu stuðnings hins opinbera og þær hafa verið undir stjórn verkefnisstjóra sem hafa verið ráðnir.

Í bókinni Nú er kominn tími til eftir Drude Dahlerup, sem gefin var út af norrænu ráðherranefndinni, má sjá hvernig markmið einnar slíkrar herferðar var. Það var markmið í sex liðum.

Í fyrsta lagi var markmiðið að fá fleiri konur í sveitar- og bæjarstjórnarkosningar inn að sjálfsögðu.

Í öðru lagi að skapa jákvætt viðhorf til kvenna í stjórnámálastörfum.

Í þriðja lagi að virkja kvennasamtök um allt land í umræðunni um hlut kvenna í sveitarstjórnnum í byggðarlaginu.

Í fjórða lagi að vekja áhuga landsmáblaða og dagblaða á því að fjalla um konur í stjórnámálum, bæði heima í héraði og á þingi.

Í fimmta lagi að hafa samband við ríkisfjölmiðla og hvetja þá til að axla ábyrgð sína á opinberri umfjöllun um konur og baráttumál þeirra í þeim tilgangi að styrkja stöðu kvenna í stjórnámálum. Hér höfum við haft svipaða umræðu gagnvart ríkisfjölmiðlunum, ekki bara um konur í stjórnámálum heldur líka um konur t.d. í íþróttum. Það hefur sýnt sig að þær fá minni athygli í fjölmiðlum en karlar og nýleg skýrsla um íþróttir kvenna sýnir líka að þróunin hin seinni ár hefur verið sú að meira er fjallað um erlenda íþróttaviðburði innan fjölmiðlanna og þá eykst hlutur karla þar með.

Í sjötta lagi var markmiðið að veita upplýsingar um stefnuskrár stjórnámálaflokkanna í jafnréttismálum.

Í þessari bók koma líka fram ýmis skemmtileg slagorð sem hafa verið notuð í þessum aðgerðum til þess að kynna stöðu kvenna í stjórnámálum. Ég ætla að lesa, virðulegi forseti, nokkur slagorð en þau eru svona:

„Fleiri konur í bæjarstjórnir. Sveitarstjórn, samábyrgð karla og kvenna. Kjósið konur. Hleypið konunum að. Konur á þing. Karlar sem konur, kjósið hana. Kjósið konur. Betur sjá augu en auga. Kjósið jafnréttið. Greiddu frambjóðanda þínum atkvæðið. Aðgerð kvennakjör. Við erum helmingurinn. Greiddu konu atkvæði þitt. Burt með svörtu blettina. Engin sveitarstjórn án kvenna``

Mig langar aðeins að fjalla um svörtu blettina. Svörtu blettirnir eru þau sveitarfélög þar sem engin kona er í sveitarstjórn. Hér á Íslandi eru 32 slíkir svartir blettir, þ.e. 32 sveitarstjórnir hafa enga konu í sínum röðum.

Á síðari árum hafa kosningaaðgerðirnar orðið beinskeyttari og markvissari. Markmiðið er ekki lengur fleiri konur í stjórnálin heldur jöfn hlutdeild karla og kvenna í öllum opinberlega kjörnum stjórnnum, nefndum og ráðum. Þarna er verið að tala um jafna hlutdeild. Á Íslandi hefur verið hrundið af stað undir forustu Jafnréttisráðs verkefninu Sterkari saman, sem hefur það að markmiði að vekja athygli á mikilvægi þess að auka

hlut kvenna í komandi sveitarstjórnarkosningum. Þetta verkefni hefur verið þverpólitískt og gengið ágætlega en umfang þess hefur takmarkast af fjárskorti. Í þessu verkefni var farið um allt land, staða kvenna í stjórnámálum rædd og konur hvattar áfram.

Ég vil líka koma inn á það að jafnaðarmenn eða konur innan jafnaðarmanna hafa farið um landið í herferð sem þær hafa kallað: Konur hlusta. Þetta hefur verið afar jákvætt. Þær hafa hitt konur víða um land og rætt um stjórnámál við þær. Við í Framsfl. höfum líka gert þetta. Við höfum haldið fundi með konum sem eru í pólitík og hafa áhuga á að fara út í pólitík. Í Kópavogi vorum við t.d. með nokkuð sem kallaðist eldlínunámskeið. Við vorum líka með fund í Bolungarvík. Við vorum með fund á Egilsstöðum og á föstudaginn kemur er fundur í Vík í Mýrdal til að hvetja þær konur sem nú þegar hafa gefið kost á sér áfram. En verði sú þáttill. sem ég er að mæla fyrir samþykkt, þá tel ég að ágætur grundvöllur skapist fyrir markvissu upplýsingastarfi um mikilvægi þess að konur starfi í stjórnámálum til jafns við karla. Ég sé fyrir mér auglýsingaherferðir, póstkortaútgáfu og annað slíkt sem menn nota til að auka vitund fólks um ákveðin málefni.

Það þarf að auka vitund fólks, bæði kvenna og karla til að reyna að breyta til og auka hlut kvenna. Það þarf líka að hvetja þær sem fyrir eru í stjórnámálum svo tryggt sé að þær gefist ekki upp af einhverjum óeðlilegum orsökum. Það er vel hugsanlegt að þær geri það og það hefur sýnt sig erlendis að þær fá sjaldnar endurkjör og þær vilja líka frekar hætta. Það er mjög neikvætt.

En það er ekki bara þessi vitundarvakning sem þarf að eiga sér stað heldur þarf líka að skoða hvaða kerfi við búum við. Ég held að allir sem hafa skoðað kosningalöggjöfina hjá okkur á Íslandi viti að hún er ekki kvenvinsamleg ef svo má að orði komast. Ef við værum t.d. með færri kjördæmi eins og jafnvel er stefnt að núna með breytingum á kosningalöggjöfinni, þá tel ég nokkuð víst að hlutur kvenna mundi aukast. Það hefur sýnt sig að þar sem fleiri komast að í einu, eins og í Reykjavík og Reykjanesi, hefur hlutur kvenna frekar aukist. Maður getur skoðað dæmið alveg út í öfgarnar og sagt sem svo að ef landið væri eitt kjördæmi og bara einn listi fyrir hvern stjórnámalaflokk, þá er ég nokkuð viss um að hlutur kvenna mundi aukast. Á hinn bóginn má segja að ef hér væru einmenningskjördæmi, þá væri hlutur kvenna enn rýrari en hann er í dag og er handhægt að líta til Bretlands þar sem einmenningskjördæmi eru. Þar er hlutur kvenna afar rýr.

Mig langar að segja að lokum, virðulegi forseti, að þessi þáttill. er í sama anda og þáttill. sem ríkisstjórnin hefur lagt fram um framkvæmdaáætlun til fjögurra ára um aðgerðir til að ná fram jafnrétti kynjanna. En þar segir í III. kafla, gr. 3.3., með leyfi virðulegs forseta:

„Skipuð verður nefnd sem falið verður að kanna hvernig megi auka virkni kvenna og þátttöku þeirra í almennu stjórnámalastarfi.“

Þessi þáttill. sem við fjöllum um hér er í anda þess sem ríkisstjórnin hefur sett fram. Hún er einungis, má segja, útfærsla á þessu ákvæði. Það er mín von að þessi þáttill. fari núna til umfjöllunar í félmn. Þar erum við með jafnréttisáætlunina til umfjöllunar og það væri afar ánægjulegt ef það tækist nokkurn veginn að skoða þetta mál í tengslum við það. En ég tel að hér sé um afar brýnt mál að ræða, mikilvægt mál og sætir furðu hvað við höfum lítið gert í þessum anda á Íslandi miðað við það sem við sjáum á öðrum Norðurlöndum.

5. Umræður um þingsályktun

110. fundur, 122. lp.

[14:39]

Gunnlaugur M. Sigmundsson (andsvar):

Herra forseti. Mér finnst allsérstakt að taka þannig til orða að það sé svartur blettur á sveitarstjórnnum að ekki séu þar konur eða karlar starfandi. Í þessum tilviki var talað um að ef konu vantaði væri það svartur blettur á sveitarstjórnnum. Við vitum, ef við snúum þessu við, að til eru sveitarstjórnir þar sem konur eru í meiri hluta og vafalaust líka sveitarstjórnir þar sem eru bara konur. Ég sé það bara sem mjög eðlilegan hlut að í stjórnirnar veljist eftir því sem kjósendur óska og mér finnst mjög sérstakt þegar verið er að draga í dilka eftir kynferði, litarhætti, gáfnaferi eða einhverju slíku, afar sérkennilegt. Eða eftir því hvort menn eru feitir, grannir eða hvað þeir eru. Þó að mörg dæmi sýni að konur eru oft miklu betur til stjórnunarstarfa fallnar en karlar, þá finnst mér mjög sérkennilegt samt að setja eitthvert viðmið, hvort fólk gangi í pilsu eða buxum og hvernig sköpunulag fólks sé. Þetta kemur bara málinu ekkert við hvort menn veljast til stjórnsmálarstarfa, ekki nokkurn skapaðan hlut. Það er hæfnin og andlegt atgervi sem hlýtur að eiga að ráða. (KH: Er það þess vegna sem þær eru svona fáar í stjórnsmálum?) Nei, það er ekki þess vegna. Það er vafalaust af því að þær eru greindari en karlar og skynja að það er ekkert í þessu. Það er ekkert í þessu í stjórnsmálastarfi í dag. Þetta er búíð spil. Þetta er búinn leikur. Það er ekkert í þessu lengur.

110. fundur, 122. lþ.
[14:40]

Flm. (Siv Friðleifsdóttir) (andsvar):

Virðulegur forseti. Mér finnst nú hálfefitt að svara þessu en ég skal reyna.

Þetta með svörtu blettina. Ég lít svo á að það sé svartur blettur þar sem engin kona er í sveitarstjórn. Það er jafnsvartur blettur ef enginn karl væri í sveitarstjórn. Mér finnst eðlilegt að sémilegt hlutfall beggja kynja sé í sveitarstjórnnum.

Ég vil líka benda hv. þm. Gunnlaugi Sigmundssyni á að Framsfl. hefur samþykkt jafnréttisáætlun. Hún var samþykkt á flokksþingi með öllum greiddum atkvæðum og alger samstaða var um hana. Í þeirri áætlun er sérstaklega tiltekið að Framsfl. stefni að því að hlutfall beggja kynja verði ekki minna en 40% um aldamót í starfi flokksins. Ég bara spyr hv. þm.: Er hann ósammála þeirri stefnu Framsfl.?

Varðandi þau orð sem féllu um hæfni og andlegt atgervi, að það ætti að ráða. Það er svo sannarlega rétt. Auðvitað á hæfni og andlegt atgervi að ráða. En þá spyr ég: Af hverju er hlutfall kvenna á Alþingi einungis 25%? Af hverju er það? Hafa þær svona litla hæfni og lítið andlegt atgervi? Hvernig sér hv. þm. að hægt sé að koma jafnréttinu á hér? Það hlýtur að vera jafnrétti að auka hlut kvenna. Þetta gengur ekkert út á annað.

110. fundur, 122. lþ.
[14:42]

Gunnlaugur M. Sigmundsson (andsvar):

Herra forseti. Ef það hefur ekki skilist áðan, þá er ég á móti því að draga fólk í dilka eftir kynferði. Mér finnst það alveg jafnvitlaust þó að það hafi verið samþykkt í þingflokki okkar framsóknarmanna að draga fólk í dilka. Ég bara vil ekki draga fólk í dilka eftir kynferði. Það er svo einfalt.

Spurt er: Af hverju eru konur ekki fleiri á þingi? Því geta þær auðvitað best svarað sjálfar. Ég held að það ráðist ekki af því að þær séu, eins og mér fannst hljóma í spurningunni, síður til þess fallnar að vera í stjórnsmálastörfum, síður en svo. Það hlýtur bara að vera þannig að áherslur þeirra séu aðrar. Það hlýtur að vera. Á mjög mörgum sviðum og kannski flestum skara þær fram úr körlum. En það hefur hins vegar ekki nokkur karl mér vitanlega reynt að stöðva það að konur tækju þátt í stjórnsmálum nema þá þeir sem eru í baráttu um sæti. Eðli málsins samkvæmt þá berst fólk náttúrlega, karlar og konur. En ég kannast ekki við að nokkur starfsemi karla sé í gangi til að hefta það að konur taki þátt í stjórnsmálum. Mér finnst bara firnavitlaust að stilla þessu þannig upp.

Konur hljóta auðvitað að svara því sjálfar af hverju þær eru ekki fleiri í stjórnámum. Það getur enginn annar svarað því fyrir þær. En þær eru velkomnar, finnst mér, og ég vil stuðla að því að greint fólk eigi erindi inn í stjórnám, alveg sama hvort það eru karlar eða konur, hvort þær eru svartar eða hvítar, gular eða rauðar, alveg sama. Ef þetta fólk hefur andlegt atgervi til að sinna þessum störfum, þá á það að gefa sig að því vegna þess að það er þjóðfélaginu til góðs.

110. fundur, 122. lp.

[14:44]

Flm. (Siv Friðleifsdóttir) (andsvar):

Virðulegur forseti. Ég held að enginn hafi sagt hér að einhver sérstök starfsemi karla væri í gangi til að stöðva framgang kvenna í stjórnámum, alls ekki. En þetta eru dæmigerð viðbrögð karlanna þegar þessi mál eru rædd því þá hitnar þeim oft í hamsi og þykir á sig ráðist og svara fyrir sig með þessu móti. Ég sé ekki endilega að áherslur kvenna séu einhverjar aðrar en karla svona almennt. Fjöldi kvenna hefur áhuga á að starfa í pólitík og þær hafa gefið kost á sér en þær hafa ekki komist að mínu mati nógu hratt til valda, því miður. Tölurnar sýna það. Það er óeðlilegt að hlutfall kvenna í sveitarstjórnnum og í þinginu sé einungis 25%. Hins vegar er miklu hærra hlutfall kvenna í svokölluðum skrautsætum, þ.e. í varamannasætunum. Þær hafa þó náð þangað. En við skulum bíða og sjá. Fyrst þingmaðurinn talaði eins og hann gerði áðan þá býst ég við að hann muni svo sannarlega aðstoða allar konur sem það vilja. Ég reyndar þekki það að þingmaðurinn hefur talið mjög æskilegt að fá konur í framboð á Vestfjörðum og ég virði það mjög við hv. þm.

110. fundur, 122. lp.

[14:45]

Kristín Ástgeirsdóttir:

Hæstv. forseti. Ég er einn af flm. þessarar tillögu og vil þakka 1. flm. það frumkvæði sem hún átti að þessu máli. Ef tími væri til væri gaman að fara aftur í aldir og ræða svolítið um söguna og þær hugmyndir sem voru ríkjandi um konur sem m.a. sneru að því hvort konur hefðu sál eins og karlar og hvort þær væru nú yfirleitt menn og þótti ekki við hæfi að veita konum yfir höfuð nokkur réttindi fyrr en á 19. öld að þær voru teknar í tölu manna og kostaði reyndar töluverða baráttu, t.d. að fá kosningarétt. (GMS: Það er svartur blettur.) Það er svartur blettur, það er rétt hjá hv. þm., en þarna er vissulega að leita orsakanna fyrir því að hlutur kvenna t.d. í stjórnámum er enn þá mun lakari en karla. Það er ósköp einfaldlega búið að vera að segja á ýmsan hátt við konur að þetta væri ekki þeirra staður. Það eru skilaboðin sem konur hafa löngum fengið og það tekur langan tíma að breyta slíku hugarfari.

En það er líka annað sem veldur ef við hugsum fyrst og fremst um þá tíma sem við lifum á núna og það er allt stjórnálaumhverfið sem við lifum í. Það verður að segjast eins og er að stjórnám og hvernig þau eru skipulögð er óskaplega fjölskyldufjandsamlegt. Þegar það hefur verið kannað t.d. hvers vegna konur endast mun skemur en karlar í sveitarstjórnarmálum hefur einkum tvennt verið nefnt. Annars vegar vinnutíminn, fundartíminn, sem oft er að loknum almennum vinnudegi og síðan nefna konur líka greiðsluna. Þetta eru illa launuð störf miðað við þá miklu vinnu sem fólk leggur af mörkum og konum finnst þetta hreinlega ekki þess virði að fórn svo miklu af tíma sínum og láta hin miklu störf bitna á fjölskyldunni. Þetta er hlutur sem nauðsynlega þarf að athuga og á einnig við hér á Alþingi. Ég get nefnt til fróðleiks að þegar við í félm. vorum áðan í hádeginu að fara yfir væntanlega fundi hjá okkur kom í ljós að við munum funda hér mestallan laugardaginn og var þá nefnt að þetta væri aldeilis ekki vinsamlegt fjölskyldunni. En svona er þetta og er vissulega eitt af því sem þarf að veita athygli þegar

stjórnsmál eru skipulögð þannig að þau komi betur heim og saman við fjölskylduhagi fólks.

Vegna þess að það kom fram hjá flm., og ég hef lesið það m.a. frá Noregi, að það eru ekki bara konur sem hætta vegna þess hve erfitt er að samræma fjölskyldulíf og stjórnsmál heldur er það líka farið að gilda um karlmennina. Íslenskir þingmenn sem eru í Norðurlandasamstarfi hafa nefnt það í mín eyru að athygli hefur vakið að ýmsir ungir karlkyns stjórnsmálsmenn á Norðurlöndum hafa ákveðið að hætta vegna þess að þeim finnst ekki fjölskyldulífinu til fórnandi. Þetta er auðvitað mjög sterkur þáttur sem þarf að athuga vel.

En ég er ekki alveg sammála hv. 1. flm. um að hér ríki stöðnun. Þegar sjálfar kosningatölurnar eru skoðaðar hefur að vísu ekki orðið mikil þróun í allra síðustu kosningum en okkar kerfi er þó þannig, og það sýnir kannski stöðuna, að þegar karlar hætta koma konur inn. Á þessu kjörtímabili hér á Alþingi höfum við tvö dæmi um þetta, hv. þm. Sigríði Jóhannesdóttur og hv. þm. Ástu B. Þorsteinsdóttur. Það hefur fjölgað um tvær konur á þessu kjörtímabili. Og ég reikna með að hv. þm. Friðrik Sophusson muni yfirgefa okkur jafnvel í haust eða um næstu áramót, og ef ég veit rétt, þá kemur kona í hans stað. Staðan er þannig núna að konur eru 28,5% þingmanna en fara upp í 30% þegar og ef hv. þm. Friðrik Sophusson hættir. Þá fer nú talan að verða þannig að maður geti litið kinnroðalaust framan í konur t.d. á Norðurlöndum þó að gera þurfi auðvitað miklu betur. Þetta speglar það kerfi sem við búum við.

Það er þrennt sem þarf að gera í þessum málum. Í fyrsta lagi að greina orsakir þeirrar stöðu sem hér ríkir. Í öðru lagi að finna leiðir til úrbóta og í þriðja lagi að grípa til aðgerða í kjölfar slíkra tillagna. Ég tek undir að við höfum tækifæri einmitt núna á næstu dögum til að koma þessari tillögu og styrkja hana inn í jafnréttisáætlun ríkisstjórnarinnar. Tillagan er í samræmi við þá tillögu og það má styrkja þennan þátt. Af því sem þarf að gera vil ég nefna þetta tvennt sem ég gerði að umtalsefni í upphafi máls míns, þ.e. að reyna að bæta vinnutímann og greiða betur fyrir stjórnsmálsmörk og þá ekki síst fyrir sveitarstjórnarstörf. Það þarf að skoða kosningakerfið betur og kanna hvort og hvernig það hamlar og hvernig hægt væri að bæta það þannig að staða kynjanna yrði jafnari. Það þarf að styrkja sjálfsöryggi kvenna og efla þær til dáða. Eins og ég nefndi áðan fá þær iðulega þau skilaboð að þær eigi ekki erindi í stjórnsmálin. Þó að hv. þm. Gunnlaugur Sigmundsson telji að þangað sé ekkert að sækja, þá er það nú þannig að í stjórnsmálum eru teknar stefnumarkandi ákvarðanir og þar eiga konur auðvitað að vera eins og karlar. Það er ekki annað en rétt og eðlilegt. Það þarf líka að beina sjónum að körlum og hugmyndum karla um konur. Konur verða fyrir ýmsu hér innan dyra sem annars staðar. Síðast en ekki síst þarf að minna okkur öll á að við erum aðilar að alþjóðasáttmálum sem kveða á um jafna stöðu karla og kvenna og kveða á um aðgerðir og er ég m.a. að vísa til aðgerðaáætlunar Sameinuðu þjóðanna sem samþykkt var í Beijing 1995. Hér er því sannarlega verk að vinna, hæstv. forseti.

Eins og ég nefndi áðan er nú tækifæri til að koma þessari tillögu a.m.k. áleiðis til framkvæmda inn í tillögu ríkisstjórnarinnar um jafnréttisáætlun sem við munum vonandi afgreiða frá okkur í hv. félmn. á allra næstu dögum.

110. fundur, 122. lþ.

[14:54]

Forseti (Ragnar Arnalds):

Forseti vill, án þess að gera á nokkurn hátt lítið úr þeim ágætu ræðum sem hér hafa verið fluttar, vekja athygli á samkomulagi sem gert mun hafa verið milli þingflokka um að taka á dagskrá 26 mál á þessum fundi og þar af hafa einungis fimm komist til umræðu enn, en það var gert á þeim forsendum og með því samkomulagi að ekki yrði um mjög langar umræður að ræða um hvert mál. Auðvitað verður þingheimur að ráða því endanlega hversu langar umræðurnar verða, en vildi vekja athygli á þessu samkomulagi þannig að hv. þm. gætu þá tillit tekið til þess.

110. fundur, 122. lþ.
[14:55]

Rannveig Guðmundsdóttir:

Virðulegi forseti. Þetta er góð tillaga. Ég styð hana. Ég er meðflutningsmaður að henni og vona að hún nái fram að ganga á þessu vori og ég tel að möguleiki sé á því þar sem stjórnarliði er 1. flm. en ég er sannfærð um að ef einhver okkar hinna væri forustumaður að þessari tillögu væri enginn möguleiki á að ná henni fram. Ég segi þetta vegna þess að það er bara reynslan þegar peningar eru í spilinu og það þarf að fá fyrir því stuðning hjá stjórnarflokkunum. Við höfum verið að fjalla um mál í félmn. sem samstaða er um og þó að þau hafi verið að fá fyrstu yfirferð í dag er það samt raunveruleikinn að vilji er fyrir því að félmn. afgreiði þau frv. frá sér og ég tel að jafnmikill möguleiki sé á því þar sem þessi tillaga verður komin til nefndar á morgun, að við förum eins með hana og afgreiðum hana náist stuðningur stjórnarflokkanna við markmið hennar.

Framsögumaður tillögunnar nefndi kosningalöggjöfina sem eitt af því sem skipti máli fyrir jafnrétti kynjanna. Ég tek undir það og læt í ljósi þá sannfæringu mína að ef við værum með landið eitt kjördæmi væri það áhrifaríkast fyrir þetta jafnræði, því þá kæmi það í hlut allra flokka að setja upp listann sinn á þann hátt að þar birtist með hvaða hætti samsetning þingflokksins yrði miðað við ákveðna þingmannatölu sem flokkurinn ætti von á að fá. Þá sæist hversu margar konur, hversu margir karlar, hve margir yngri og hve margir eldri, með hvaða reynslu og hvernig skipting dreifbýlis og þéttbýlis er hugsuð hjá viðkomandi flokki. Þar mundi sjást af þeim væntanlegu 25 eða 26 þingsætum, sem Sjálfstfl. ætti von á, hvernig hann hygðist hafa sinn þingflokk samsettan á meðan það er mjög erfitt í þeirri kosningalöggjöf sem við erum með í dag og byggist mjög á því að efstu menn lista ráði samsetningunni nema þar sem það gerist að maður númer tvö í þessum minni kjördæmum kemst inn líka.

Það á heldur ekki að vera þannig, virðulegi forseti, að karlar þurfi að hverfa af þingi á kjörtímabilinu til að kona fari inn, þó að það sé jákvætt út af fyrir sig að þannig fái konur tækifæri til að sanna og festa sig í sessi til að eiga möguleika á því að vera í vænlegu sæti í næstu kosningum og vera kosnar á þing. Ég þekki þetta. Ég kom sjálf inn á miðju kjörtímabili og fékk tækifæri til að reyna að skapa mér þá stöðu að ég ætti möguleika á að vera kjörin hingað inn í næstu kosningum. Auðvitað er þetta gott út af fyrir sig en það á ekki að vera þannig að konur stari á varamannssætin til að möguleiki þeirra sé fyrir hendi.

Ég ætla líka strax í upphafi máls míns að leggja áherslu á að það er líka orðið þannig héraendis að margir ungir menn eru með þau fjölskylduviðhorf að þeir vilja, hvort heldur það er venjulegt starf úti í þjóðfélaginu eða hin pólitísku störf, að þau séu fjölskylduvæn þannig að ungt fólk geti lifað eðlilegu og heilbrigðu fjölskyldulífi, eignast börn, tekið jafnan þátt í uppeldi barna sinna óháð því hvort þeirra er í áhrifastarfi. Ég er sannfærð um að við munum fá stuðning þessara ungu manna, t.d. hér á Alþingi, til að breyta því sem þarf að breyta til að þær ungu konur sem vonandi koma inn á þing í kjölfar aðgerða, bæði þeirra sem Jafnréttisráð hefur verið með og einnig þeirra aðgerða sem hægt væri að grípa til með slíku þverpólitísku samstarfi sem þessi tillaga gerir ráð fyrir, kæmu inn í umhverfi sem gerði þeim kleift að halda áfram að vera þingmenn og verða góðir þingmenn með reynslu, óháð því að þær væru með börn á skólaaldri eða annað það sem hingað til hefur dregið úr þeim kraftinn við að berjast áfram á þessum vettvangi.

Virðulegi forseti. Þegar við ræddum framkvæmdaáætlun um jafnrétti kynjanna kom fram að grípa ætti til ýmissa aðgerða og veita einhverja fjármuni til þess að efla jafnrétti kynjanna og að mörg verkefni væru í gangi. Þar voru nefnd tvö verkefni hjá forsrh., níu verkefni hjá dómsmrh. og 20 verkefni á vegum félmrn. Þegar maður les þetta upp þá sér maður fyrir sér víðtækar aðgerðir sem auðvitað hljóti að fylgja einhver kostnaður.

Staðreyndin er hins vegar sú að í umsögn fjmrn. kom fram að kostnaður við framkvæmdaáætlunina væri á milli 7 og 10 millj. kr., fyrst og fremst vegna nefndarstarfa sem setja ætti á laggir undir hinum ýmsu ráðuneytum. Auðvitað ætlumst við til þess að

fjármögnun verkefna til að fjölga konum í pólitík verði til þess --- ekki til að konur verði fleiri en karlar og ný skekkja verði til --- heldur til að skapa þann jöfnuð sem nauðsynlegur er til þess að alls staðar komi fram mismunandi sjónarmið. Það mundi styrkja stöðu okkar til að setja rétt lög sem þjóna fjölskyldunni og báðum kynjum.

Þar sem kostnaður við framkvæmdaáætlunina er ekki nema 7--10 millj. kr., auk þess að ráðherrann lagði áherslu á að kanna ætti hvernig auka mætti virkni kvenna í almennu stjórn málastarfi og að ýmis námskeið væru hugsuð til þess í ráðuneytinu, þá væri það mjög góður kostur að veita þessari tillögu brautargengi. Þannig mundum við saman reyna að hrinda fram því sem reynst hefur svo erfitt fram að þessu.

Virðulegi forseti. Hér var því einnig velt upp hvort konur væru með það atgervi að þær hefðu sama möguleika á að komast til pólitískra starfa og karlar. Ég er af gamla skólanum og algjörlega sannfærð um að atgervi fólks er misjafnt. Það á við hvort heldur um er að ræða karl eða konu. Sumir hafa til að bera meiri gáfur en aðrir í hópi kvenna og sömuleiðis meðal karla. Líkamlegt atgervi er mismunandi og vissulega getur líkamsstyrkur, sem oft er meiri hjá körlum en konum, skipt máli í þeim þungu rispum sem teknar eru á Alþingi í pólitísku starfi. Þó held ég að annað skipti máli þegar við ræðum um atgervi.

Virðulegi forseti. Við ræddum alvarlega stöðu kvenna í umræðu um framkvæmdaáætlunina og ég ætla ekki að endurtaka það. Ég legg áherslu á að með fjölgun kvenna á Alþingi eykst möguleiki á að fjölga konum í ríkisstjórn. Þar hefur verið ein kona eða engin fram að þessu. Eins gefst færi á að fjölga konum í öðrum forustustörfum sem fallin eru til að breyta pólitíska starfsumhverfinu og gera það fjölskylduvænna. Það er vissulega þannig að ungar konur... (Forseti hringir.) Já, virðulegi forseti, ég vissi ekki að ég hefði nauman tíma, hversu margar mínútur voru mér ætlaðar?

(Forseti (RA): Hv. þm. hefur fengið þann tíma sem þingsköp mæla fyrir um, átta mínútur.)

Ég átti eftir örfá atriði sem ég vildi drepa á, virðulegi forseti. Ég vil þá meta það hvort ég kem hér stuttlega upp á ný en ég hefði viljað koma inn á örfá atriði til viðbótar þessu og mun því hinkra við.

110. fundur, 122. lþ.

[15:03]

Árni M. Mathiesen:

Herra forseti. Ég vil þakka 1. flm. ágæta framsögu. Það var jafnframt athyglisvert að fylgjast með hv. þm. útlista stefnuskrá Framsfl. fyrir hv. þm. Gunnlaugi Sigmundssyni.

Hv. 1. flm. kastaði fram tveimur spurningum sem voru: Eru það færri konur sem vilja og reyna að ná frama í stjórn málum? Og hætta þær sem byrja fyrr en karlarnir?

Ég er nokkuð sannfærður um að það eru ekki færri konur sem vilja. Ég held að það séu færri konur sem reyni. Og ég held líka að það sé mikið til í því að þær hætti fyrr. Þessu ráða auðvitað þær forsendur sem við búum þessari starfsemi. Auðvitað liggur það í okkar þjóðfélagsgerð líka. Ég tel hins vegar að það sé rétt sem fram kom, að enginn hópur karla vinnur gegn konum en hins vegar hafa stofnanir þróast yfir langan tíma í þjóðfélagi sem löngum hefur verið karlaveldi, eins og sagt er. Þjóðfélagið er íhaldssamt og það er sérstaklega íhaldssamt þegar valdastofnanir eiga í hlut. Það getur því verið erfitt að ná þar fram breytingum.

Varðandi starfsumhverfið sem hér var tæpt á. Ég er sannfærður um að það starfsumhverfi sem við sköpum stjórn málunum, hvort sem það er innan stjórn málaflokkanna, í sveitarstjórnnum eða á Alþingi, er andstætt því að fleiri konur taki þátt í stjórn málum. Þannig verkar allt umhverfið, skipulagið, fundartímarnir og þær kröfur sem þjóðfélagið og kjósendur gera til stjórn málumanna. Þetta hefur ekki einungis áhrif á aðstöðu eða fjölda kvenna í stjórn málum. Áhrifin eru einnig á fjölda ungs fólks í pólitík alveg eins og fram kom hjá hv. þm. Rannveigu Guðmundsdóttur.

Ég er sannfærður um að samsetning þeirrar samkundu sem ákvarðanir tekur hefur áhrif á niðurstöðuna. Fleira ungt fólk og fleiri konur mundu leiða til að einhverju leyti annars konar niðurstöðu við ákvarðanatöku, ég er sannfærður um það.

Hvað eigum við þá að gera? Ég tel að við þurfum fyrst og fremst að undirbúa þá sem áhuga hafa á að taka þátt í stjórnámálum og hvetja þá til þess að taka þátt. Síðan þurfum við að reyna að skapa þannig starfsumhverfi að þeir sem á annað borð fara út í stjórn málin geti verið þar einhvern tíma, þann tíma sem máli skiptir til að ná tökum á málaflokknum og ná að hafa áhrif. Ég er ekki endilega að tala um að þeir eigi að vera í stjórn máluunum til eilífðarnóns eða starfsævina út, öllum er vísast hollt að breyta til öðru hverju.

Rætt var um um hæfni og andlegt atgervi. Ég er sammála þeim sem um það fjölluðu hér áðan að hæfni og andlegt atgervi á auðvitað að ráða. Ég held ekki að við þurfum að taka neitt tillit til líkamlegs atgervis í þessu efni. Það hlýtur að hafa heilmikil áhrif á það hvernig til tekst með val fulltrúanna þegar stór hluti, helmingur þjóðarinnar, tekur ekki þátt. Þá höfum við úr minni hóp að velja og fáum við ekki eins gott úrval. Eftir því sem hópurinn til þess að velja úr er stærri, þá verður valið betra og við fáum fleiri hæfa einstaklinga sem eru hæfari til starfsins. Fjöldinn og sú samkeppni sem fjöldinn skapar tryggir það. Ég hvet því eindregið til þess að við samþykkjum þessa tillögu og að nefndin hvetji til aukinnar þátttöku kvenna í stjórnámálum. Þannig fjölga þeim sem úr verður að velja og fleiri hæfir stjórnámálamenn munu koma fram á sjónarsviðið.

Ég vildi aðeins segja eitt um það sem fram kom hjá hv. þm. Rannveigu Guðmundsdóttur rétt í lokin. Hún nefndi sérstaklega Sjálfstfl. og að hann ætti hugsanlega möguleika á 25--26 þingmönnum í næstu kosningum og erfitt væri að sjá samsetningu flokksins fyrir fram. Ég vona náttúrliga að þingmenn okkar verði fleiri. Ég held að þessu sé þveröfugt farið. Hjá flokki sem er stór eins og Sjálfstfl. og hefur haft í gegnum tíðina tiltölulega stöðugt fylgi, ætti að vera miklu auðveldara sjá hver samsetning þingflokksins verður heldur en hjá minni flokkum sem hafa verið með sveiflukenndara fylgi.

Að lokum vil ég þakka 1. flm. aftur fyrir ágæta framsögu og vonast til þess að málið fái góða umfjöllun í nefnd.

110. fundur, 122. lþ.

[15:09]

Ísólfur Gylfi Pálmason:

Herra forseti. Ég er stoltur yfir því að vera einn af meðflm. þessarar tillögu og vil jafnframt þakka hv. þm. Siv Friðleifsdóttur fyrir hennar framsögu sem var mjög athyglisverð og góð. Ég er einnig mjög stoltur af jafnréttisáætlun Framsfl. Í rauninni þarf enginn að vera hissa á því að innan okkar flokks, eins og annarra flokka, séu menn ekki alltaf alveg samstiga um allar tillögur.

Hér kom fram athugasemd frá hv. þm. Árna M. Mathiesen þar sem hann undraðist að Gunnlaugur Sigmundsson gengi ekki alveg í takt við okkur að þessu leyti. Það er ekkert óeðlilegt. Við eigum ekki að vera hissa á því að þingmenn og aðrir stjórnámálamenn gangi ekki alltaf í takt. Þeir eiga að hafa heimild til þess og engan á að undra það. Ég er ekkert frá því að slíkt geti komið upp og hafi jafnvel komið upp innan hins stóra og myndarlega flokks, Sjálfstfl.

Við getum líka velt fyrir okkur hvers vegna hlutur kvenna er slakur í t.d. landsmálapólitíkinni. Ég hygg að hv. þm. Kristín Ástgeirsdóttir hafi einmitt hitt naglann á höfuðið. Pólitík er ekki mjög fjölskylduvænt fyrirbæri. Þar eigum við þingmenn okkar þátt einnig. Við höfum talað um fjölskyldustefnu fyrir almenning, talað okkur alveg eldrjóð af mikilli innlifun um fjölskyldustefnu fyrir hinn almenna borgara en hvernig er fjölskyldustefna okkar? Hvað gerum við til þess að bæta fjölskyldustefnu þingmanna?

Auðvitað er dálítið gaman að vera í pólitík, það er spennandi og sprellifandi starf. Í gærkvöldi var ég t.d. á fundi á Hvolsvelli frá klukkan hálfnú til tólf. Við tókum okkur varla pásu. Á þessum fundi voru yfir 60 manns og það var mjög skemmtilegt. Að

fundinum loknum átti t.d. landbrh., sem var á fundinum, eftir að aka heim til sín. Þá áttu menn eftir að ná sér niður o.s.frv. Við þekkjum að þegar við tölum okkur í móð, þá tekur líka sinn tíma að ná sér niður.

Það vill þannig til að ég bý 100 km frá Reykjavík, sem er í raun og veru of langt til þess að aka heim til mín á hverju einasta kvöldi. Það þýðir hins vegar að ég þarf að leigja mér íbúð hér í Reykjavík og hokra þar einn, segi ég. Ég á góða fjölskyldu austur á Hvolsvelli en hokra einn hér. Ég er ekkert að vorkenna mér það, langt í frá. Ég vel þetta sjálfur og í raun og veru fólkið sem kaus mig. Ég hef, eins og ég segi, mjög gaman af starfi mínu en það er mjög ólíkt því að geta komist heim til sín á hverju einasta kvöldi og geta verið hjá fjölskyldu sinni. Þetta búa mjög margir þingmenn við.

Við erum afar ódugleg við að verja okkur. Við látum ýmsa hluti yfir okkur ganga og erum ódugleg að verja okkur. Það gerist líka hér í þingsölum að þeir sem eru að sinna fjölskyldu sinni, koma með athugasemdir hver til annars. Þetta eru hlutir sem sjálfsagt er að vekja athygli á og sjálfsagt fyrir okkur að hugsa um. Við getum bætt okkur í þessum efnun.

Það er auðvitað mjög afstætt að tala um atgervi fólks andlegt, gáfur og þess háttar. Einn hefur þetta og annar hitt. Guð hefur einmitt skapað okkur þannig að við höfum mismunandi hæfileika eins og gerist og gengur. Ég tel að mjög gott sé að hafa hæfilega blöndu fólks, hvort sem það eru karlar eða konur, með mismunandi áhugamál, mismunandi menntun o.s.frv. Ég tel að á Alþingi Íslendinga eigi að sitja samansafn ólíkra persóna. Svo á einnig að vera innan stjórnmalaflokkanna vegna þess að þá verða stjórnmalaflokkarnir mun frjórri og þar kemur mun meira út úr starfinu.

Ég endurtek að ég er stoltur af því að vera einn af meðflm. þessarar tillögu og ég vona að hún nái fram að ganga.

110. fundur, 122. lp.

[15:14]

Rannveig Guðmundsdóttir:

Virðulegi forseti. Ég kys að koma aftur í ræðustól og ljúka ræðu minni. Við höfum rætt um starfsumhverfið og hvort pólitíska starfið sé fjölskylduvænt. Ég hlýt að koma því á framfæri hér að nokkuð er um það að ungar konur með börn, börn fram undir fermingu, konur með starfsmenntun og starfandi á vinnumarkaði sem farið hafa inn í bæjarstjórn eða í öflug störf á þeim vettvangi, hafa dregið sig í hlé. Þær hafa kannski ekki viljað fórna starfinu sínu en þær hafa sagt: Þetta kostar of mikið. Þetta kostar of mikið og nú ætla ég að láta gott heita. Þær hafa sótt sér reynslu og verið mikilvægar fyrir okkur, pólitísku flokkana, en það er ekki hægt að segja orð við því þegar ung kona sem lagt hefur mikið af mörkum og lítið verið heima hjá sér um árabil stendur fyrir framan mann og segir: Þetta kostar of mikið. Þess hefur líka gætt að ungar konur sem komið hafa inn sem varamenn, segja við okkur hinar gömlu, reyndari: Ég hefði ekki trúað að starfið þitt væri svona og finnst erfitt að eiga ekki kost á að skipuleggja nokkra viku, geta aldrei horft fram á veg og séð að á þessum eða hinum tíma sé ljóst að maður sé laus frá störfum og geti skipulagt annað.

Þess vegna vil ég koma því á framfæri í þessari umræðu að við konurnar á Alþingi eigum að sjálfsögðu að hafa skoðun á því hvernig vinnudagur á Alþingi er. Við eigum að hafa skoðun á því og kannski að hafa okkur meira í frammi um hvernig því þarf að breyta. Ég hef verið þeirrar skoðunar að við ættum að gera grundvallarbreytingar á þingsköpunum, við ættum að vera með Alþingi að störfum frá því á morgnana og fram yfir hádegi. Það væri líka sterkt af öðrum orsökum svo sem eins og að ná meginfréttatímum dagsins með mikilvæg mál sem hér eru að koma fram, hvort heldur er frá stjórn eða stjórnarandstöðu. Nefndarstörf ættu að vera um miðbik dagsins og eftirmiðdagurinn síðan til annarra þátta, undirbúnings þingstarfa og þeirra samskipta sem eru ríkur þáttur í starfi þingmannsins. Ég er sannfærð um að með nýju skipulagi væri mun auðveldara að skipuleggja þingstarfið fullkomlega en auðvitað hangir það á spýtnni að

við höldum þá áfram að þróa samskipti og vinnubrögð í þinginu bæði hvað varðar ræðutíma og annað.

Það hefur verið mikill vilji forseta Alþingis að starfs\áætlun sé sett að hausti og við hana sé staðið. Við þekkjum öll hversu erfitt er fyrir forseta að fylgja því eftir. Það er endalaus þrýstingur á hann að gera breytingar, bæði vegna nýrra frv. oft seint fram kominna og þeirra viðfangsefna sem eiga að fá forgang og sem ætlast er til að hann aðlagi þingstörf okkar að. Því held ég að það sé mikilvægt að ræðum það líka til viðbótar því að skoða hvernig á að fjölga konum með aðgerðum í pólitísku starfi, fjölga konum sem þá eru tilbúnar að koma til starfa og leggja á sig aukavinnu varðandi sveitarstjórnarstörf og fjölga konum á Alþingi með þeim annmörkum og kostum sem hér hefur verið fjallað um, að við reynum að skoða hverju við þurfum að breyta úr gömlu formi sem hér hefur ríkt, formi sem er frá tímum þess karlaveldis sem ég hef oft gaman af að nefna og er sá tími þegar menn áttu konurnar heima sem sáu um allt og gátu gengið á morgnana í fataskápinn sinn og tekið út pressuð föt og hvítar skyrtur. Sá tími er liðinn. En umhverfið sem varð til á þeim tíma blífur. Þessu eigum við að breyta.

Og aðeins í lokin af því hér var talað um prófkjör. Það er þannig, hv. þm., að færri konur taka þátt í prófkjörunum, framgangur þeirra er almennt erfiðari en karla þótt ég kunni ekki skýringarnar. Ég hef stundum sagt að tengslanetið er víðtækara hjá öðrum helmingi þjóðarinnar en hinum. Við getum endalæst rætt um vegna hvers það er en við eigum með opnum huga að horfa á hvað það er sem laðar ungt fólk til þátttöku og þá er ég að tala bæði um karla og konur og hvernig við eigum að skapa það umhverfi sem skapar jafnræði milli þeirra.

110. fundur, 122. lp.

[15:19]

Kristín Halldórsdóttir:

Herra forseti. Ég get nú ekki orða bundist þótt margt ágætt hafi komið fram í þessari umræðu sem styður efni þessarar tillögu sem ég er meðflutningsmaður að eins og flestir sem hafa talað hér. Það kviknar í manni við þessar umræður. Við getum litið aftur um fimmtán ár og skoðað hvernig ástandið var þá. Það hefur auðvitað breyst síðan. En þá var staðan þannig að aldrei höfðu verið meira en 5% þingmanna kvenkyns, aldrei, árið 1983. Og það var ljóst að eitthvað þyrfti að gera og það var þá sem konur blésu til sóknar og ákváðu að gera eitthvað róttækt í málunum og það er væntanlega kominn tími til þess aftur nú vegna þess að það er ákveðin stöðnun. Fjölgun kvenna er svo lítil í hverjum kosningum öðrum núna að greinilegt er að eitthvað þarf að gera og þess vegna er ástæða til að koma fram með svona tillögu og fylgja henni eftir. Ég styð hana að sjálfsgöðu heils hugar. Hún er mjög í samræmi við þá umræðu sem ég hlýddi á þegar mér gafst kostur á að sækja aukaping Alþjóðþingmannasambandsins sem haldið var fyrir rúmi ári á Indlandi sem var mjög áhugaverð og skemmtileg ráðstefna. Það var mikil reynsla að hlusta á þingmenn hvaðanæva að úr heiminum ræða það eitt í heila fjóra daga hvernig ætti að auka hlut kvenna í stjórnámálum. Þar vafðist ekki fyrir mönnun hvort það ætti að gera, heldur bara hvernig. Þar komu fram margar hugmyndir eins og sú sem hér er raunverulega fram borin um að efnt verði til sérstakra aðgerða og varið fé til þess.

Fyrir fimmtán árum voru áreiðanlega margar konur og e.t.v. karlar líka sem hugsuðu sem svo: „Hvers vegna eru ekki fleiri konur í stjórnámálum?“ Og þá var sagt eins og hér var sagt áðan að konur væru velkomnar í stjórnálin, velkomnar inn í flokkana, en af einhverjum ástæðum voru þær ekki vel virkar þar. Auðvitað spurðu ýmsar konur kannski sjálfar sig: „Hvað er að okkur?“ Konur leita alltaf að sökinni hjá sjálfum sér og spyrja: Hvað er að okkur? Eru konur ekki nógu góðar? Eru þær ekki nógu greindar. Eru þær ekki nógu ábyrgðarfullar, hugmyndaríkar og hvað þetta allt er? Vilja þær ekki axla ábyrgð eða eru þær einfaldlega ekki nógu klárar? (KPál: Þær hafa bara ekki viljann.) Og þá kallar hv. þm. Kristján Pálsson fram í og segir: Þær hafa bara ekki viljað. Af einhverjum ástæðum var og er fullt af konum sem óska svo sannarlega að leggja sitt af mörkum til stjórnála

sem og annarra þátta í þjóðfélaginu en staðreyndirnar töluðu sínu máli. Það var þá sem konur tóku sig saman og ákváðu að skoða málið frá hinni hliðinni. Kannski er nú bara ekkert að konum. Það gæti nú verið að það væri eitthvað að kerfinu sjálfu, að þeim aðstæðum sem konum eru búnar og að þeim starfsreglum og þeirri pólitík sem rekin er í hefðbundnu stjórn málaflokkunum. Þess vegna komu konur saman og ákváðu að skapa vettvang sem væri kvenvinsamlegri en hefðbundnu stjórn málaflokkarnir óneitanlega eru. Það varð grunnurinn að Kvinnalistanum og hann hefur svo sannarlega sannað það að ástæða var til að reyna að breyta hlutunum, breyta umræðunni og skapa vettvang þar sem konur myndu sig heima. En að sjálf sögðu var síðan alltaf meiningin að þegar fram í sækni væri hægt að skapa og mynda leiðir á milli karla og kvenna þar sem þau gætu mæst á jafnréttisgrundvelli með virðingu hvert fyrir annars skoðunum, hugsjónum, hugmyndum og starfsaðferðum og þar fram eftir götum. Ég held að það sé mjög brýnt að taka þessa umræðu aftur núna og reyna að skapa betri aðstæður til að tryggja aukið jafnræði kvenna og karla í stjórn málum. Það var mjög athyglisvert að hlusta á t.d. hv. þingmenn af karlkyni sem hafa tekið þátt í þessum umræðum. Ég undanskil hv. 2. þm. Vestf. en mér fannst býsna íhaldssöm viðhorf koma fram í máli hans áðan og hefði nú verið gaman að heyra frekar frá honum í heilli ræðu þar sem hann viðraði viðhorf sín og skilning á aðstæðum kvenna til að taka þátt í stjórn málum.

Ég vil taka undir það sem hefur komið fram í umræðunni í dag að það skiptir líka mjög miklu máli að bæta starfsumhverfið, skapa betra starfsumhverfi því mér er það mjög í minni þegar ég kom fyrst inn á þing að strax á fyrsta þingvetrinum rann upp fyrir mér hversu fólki er hér boðið fráleitt starfsumhverfi, t.d. í sambandi við fundatíma og annað. Hér var minnt á að fundir yrðu allan næsta laugardag og ég sat sjálf á fundi allan síðasta laugardag. Þetta er auðvitað ekki til að hvetja, sérstaklega ungt fólk með börn, til að taka þátt í þessum störfum og það er miður. Á mínum fyrsta þingvetri leyfði ég mér einhvern tímann í hópi þingflokksformanna að kvarta yfir því að eftir því sem annríki jókst væri farið að setja fundi á alla mögulega og ómögulega tíma. Hver matartíminn af öðrum hvarf í þessa fundahít. Ég gerði athugasemd við þetta og sagðist vilja hádegis hreint svo hægt væri að skjótast heim. Ég var svo vel sett þá, betur sett en margir aðrir að ég þurfti ekki að fara austur á Hellu til að borða hádegismat með börnunum mínum en mér tókst ekki einu sinni að fá tíma til að skjótast á fimm mínútum vestur á Seltjarnarnes til að sjá börnin mín í hádeginu. Síðan voru fundirnir fram í kvöldmatartímann og engin leið var að sinna þeim störfum sem fólk vill sinna sem er með fjölskyldur. Þá leit á mig reyndur þingmaður í formannsstöðu og sagði: „Maður reiknar nú með því að það sé fólk heima sem tekur þessi störf að sér.“ Ég fékk að heyra það. Ég ætla ekki að segja hver það var en ég vona að sá maður hafi séð að sér og áttað sig á að foreldrarnir eiga að hafa jafnan rétt á að sinna sínum fjölskyldum. Ég vil láta það verða mín lokaorð að við erum ekki aðeins að tala um rétt kvenna til að sinna þessum störfum, heldur rétt þjóðfélagsins til að njóta þeirrar vísu og reynslu sem konur búa að.

6. Nefndarálit félagsmálanefndar Alþingis

122. löggjafarþing 1997–98.

Þskj. 1377 – 592. mál.

Nefndarálit

um till. til þál. um aðgerðir til að auka hlut kvenna í stjórn málum.

Frá félagsmálanefnd.

Nefndin hefur fjallað um málið.

Í tillöggunni er kveðið á um að Alþingi álykti að fela ríkisstjórninni að skipa nefnd með fulltrúum stjórnmalaflokka, skrifstofu jafnréttismála og Kvenréttindafélagi Íslands til að skipuleggja þverpólítískar aðgerðir til að bæta hlut kvenna í stjórnmalum. Nefndin starfi a.m.k. í fimm ár, taki til starfa hið fyrsta og hafi heimild til að ráða sér verkefnisstjóra, sem starfi á skrifstofu jafnréttismála. Nefndin annist fræðslu, auglýsingaherferðir og útgáfu og hafi allt að 5 millj. kr. til ráðstöfunar í þessu skyni árið 1998 og síðan fjárveitingar samkvæmt fjárlögum.

Nefndin er sammála um að þetta sé þörf aðgerð og leggur til að tillagan verði samþykkt.

Alþingi, 30. apríl 1998.

Kristín Ástgeirsdóttir, form., frsm. Siv Friðleifsdóttir. Einar K. Guðfinnsson. Kristján Pálsson. Pétur H. Blöndal. Magnús Stefánsson. Arnbjörg Sveinsdóttir. Rannveig Guðmundsdóttir. Ögmundur Jónasson.

7. Þingsályktun um aðgerðir til að auka hlut kvenna í stjórnmalum

„Alþingi ályktar að fela ríkisstjórninni að skipa nefnd með fulltrúum stjórnmalaflokka, skrifstofu jafnréttismála og Kvenréttindafélags Íslands til að skipuleggja þverpólítískar aðgerðir til að bæta hlut kvenna í stjórnmalum. Nefndin starfi a.m.k. í fimm ár, taki til starfa hið fyrsta og hafi heimild til að ráða sér verkefnisstjóra, sem starfi á skrifstofu jafnréttismála. Nefndin annist fræðslu, auglýsingaherferðir og útgáfu og hafi allt að 5 millj. kr. til ráðstöfunar í þessu skyni árið 1998 og síðan fjárveitingar samkvæmt fjárlögum“.

8. Skipan nefndar um aukinn hlut kvenna í stjórnmalum

Haustið 1998 skipaði félagsmálaráðherra, Páll Pétursson, Siv Friðleifsdóttur, Framsóknarflokkki, formann nefndar um aukinn hlut kvenna í stjórnmalum. Leitað var tilnefninga frá þeim þingflokknum sem sæti áttu á þingi og tóku eftirtaldar konur sæti í nefndinni: Arnbjörg Sveinsdóttir, Sjálfstæðisflokkki, Bryndís Hlöðversdóttir, Alþýðubandalagi, Hólmfríður Sveinsdóttir, Alþýðuflokkki, og Kristín Halldórsdóttir, Samtökum um kvemnalista. Þá voru Ragnhildur Guðmundsdóttir, Kvenréttindafélagi Íslands (KRFÍ) og Elsa Þorkelsdóttir, Jafnréttisráði, skipaðar fulltrúar í nefndinni.

Hildur Helga Gísladóttir, Framsóknarflokkki tók við formennsku í maí 1999 er Siv Friðleifsdóttir tók við starfi umhverfisráðherra og samstarfsráðherra Norðurlanda. Í

október 2000 tók Valgerður H. Bjarnadóttir, Jafnréttisstofu, sæti Elsu Þorkelsdóttur sem var fulltrúi Skrifstofu jafnréttismála. Bryndís Hlöðversdóttir hætti störfum í nefndinni og tók Hólmsfríður Sveinsdóttir sæti Samfylkingarinnar. Þá gekk Margrét Sverrisdóttir, Frjálslynda flokksnum, til liðs við nefndina og Kristín Halldórsdóttir varð fulltrúi Vinstri hreyfingarinnar — græns framboðs. Þá sat Katrín Júlíusdóttir, Alþýðubandalaginu, einnig í nefndinni um tíma.

Nefndin hóf störf í október 1998. Verkefnisstjóri var ráðinn Una María Óskarsdóttir uppeldis- og menntunarfræðingur frá Háskóla Íslands.

9. Verkefni vegna kosninga til Alþingis árið 1999

Samkvæmt þingsályktuninni var nefndinni ætlað að annast fræðslu, auglýsingaherferðir og útgáfu. Á fyrsta fundi nefndarinnar hófst umræða um aðgerðir vegna kosninga til Alþingis sem fram ættu að fara vorið 1999.

Rætt var um að búa til merki (logo) fyrir nefndina. Leitað var grófra hugmynda frá þremur auglýsingateiknum og var ákveðið að fá einn aðila til að leggja vinnu í að þróa ákveðnar hugmyndir betur. Ekkert varð þó úr því að nefndin tæki sér ákveðið merki sem tákn um starf sitt.

Þá var rætt hvort nefndin ætti að taka upp slagorð, t.d.: Lifandi lýðræði, lýðræði í reynd, lýðræðið í húfi, lýðræðið í hættu, kjósum lýðræðið, nýtt lýðræði, látum vaða og bætt lýðræði. Nefndin ákvað að bera slagorðin undir fagfólk í þeim tilgangi að fá fram viðbrögð um hvort taka ætti upp slagorð eða ekki. Ekkert varð úr því að sérstakt slagorð nefndarinnar yrði tekið upp, en ákveðið var að nota þess í stað nafn nefndarinnar sem segði það sem máli skipti, þ.e. *Ráðherraskipuð nefnd um aukinn hlut kvenna í stjórnámálum*.

9.1 Þátttaka í spurningakönnun Gallup

Í samstarfi við Skrifstofu jafnréttismála setti nefndin fram þrjár spurningar í spurningavagni Gallups, en könnunin fór fram 28. september til 11. október 1998. Tekið var 1200 manna slembiúrtak úr þjóðskrá og var svarhlutfallið 72,2%. Helstu niðurstöður könnunarinnar sýndu að mikill meirihluti þjóðarinnar telur að auka þurfi

hlut kvenna í stjórnámálum eða 79,7%, en aðeins 3,5% voru andvíg því að hlutur kvenna væri aukinn. Konur voru fremur fylgjandi auknum hlut kvenna, en 83% töldu að auka þyrfti hlut kvenna, en 75% karla voru sama sinnis.

Þeir sem voru fylgjandi auknum hlut kvenna voru spurðir hvort þeir teldu að stjórnámálaflokkarnir ættu að gera sérstakt átak til að auka hlut kvenna. Alls 53% fólks svaraði þeirri spurningu játandi. Meðal þess fólks voru fleiri konur eða 58,8%, en karlarnir voru 47%. Þá voru fleiri karlar en konur andvígir sérstöku átaki stjórnámálaflokka, eða 53% karlar á móti 41,2% kvenna. Þá var spurt um við horf til prófkjörs sem aðferðar til að velja á framboðslista flokkanna. Alls voru 76% fylgjandi þeirri aðferð, en litlu fleiri karlar voru fylgjandi en konur, eða 79,9% á móti 72,9%.

9.2 Samráðsfundur með kvennahreyfingum stjórnámálaflokkanna

Nefndin lagði frá upphafi áherslu á að eiga samráð við kvennahreyfingar stjórnámálaflokkanna og voru nokkrir fundir haldnir með fulltrúum þeirra. Á fimmta fundi nefndarinnar voru eftirtaldir fulltrúar boðaðir: Bryndís Kristjánsdóttir, Alþýðuflokknum, Ellen Ingvadóttir, formaður Landssambands sjálfstæðiskvenna, Guðrún Jónsdóttir, Kvennialista, Hildigunnur L. Högnadóttir, Sjálfstæðisflokknum, Jóhanna Engilbertsdóttir, formaður Landssambands framsóknarkvenna, og Katrín Júlíusdóttir, Alþýðubandalaginu.

Formaður nefndarinnar Siv Friðleifsdóttir gerði grein fyrir þingsályktun þeirri og greinargerð sem lögð var fyrir Alþingi og starf nefndarinnar byggði á. Fór hún yfir skipulag auglýsingaáttaksins og lagði áherslu á að konur úr öllum flokkum sameinuðust um þetta mikilvæga verkefni. Bað hún fundarkonur um að hvetja til greinaskrifa í sínum röðum og óskaði eftir því að kvennahreyfingar ályktuðu opinberlega og settu fram kröfur um aukinn hlut kvenna í stjórnámálum.

Á fundinum var rætt um mikilvægi þess að konur hvettu konur, að ýta þyrfti á öll kjördæmisráðin í hverjum flokki, hvatt var til þess að stofnaðir yrðu hópar til að skrifa greinar og að stöðugur áróður þyrfti að vera í gangi, auk þess sem höfða þyrfti sérstaklega til karla.

9.3 Auglýsingaherferðin

Nefnd um aukinn hlut kvenna í stjórnámálum ákvað á öðrum fundi sínum að efna til auglýsingaherferðar í sjónvarpi, dagblöðum og útvarpi. Hugmyndin var sú að auglýsa mikilvægi þess að konur tækju þátt í stjórnámálum. Ákveðið var að leita til auglýsingastofunnar *Hér og nú* vegna verkefnisins.

Í undirbúningi auglýsingaherferðarinnar var lagt upp með að þá brýnu nauðsyn að höfða til almennings, opna yrði nýja hugsun til að fjölga konum í stjórnámálum. Enn fremur yrði að hvetja konur beint til þess að taka þátt í prófkjörum. Nefndin var sammála um að mikilvægt væri að reyna að höfða til breiðs markhóps, þ.e. forystu flokkanna, kjósenda í prófkjöri, kjósenda í kosningum og til kvenna sem líklegar væru til þess að gefa kost á sér. Línan var lögð með að herferðin yrði mjúk og fyndin, hörð og fyndin og fyndin og ögrandi.

Auglýsingaherferðin hafði það markmið að hafa áhrif á forystumenn stjórnálaafila, ná athygli og fá umfjöllun fjölmiðla og almennings um uppröðun á framboðslista og vekja fólk til umhugsunar um hvers vegna auka þyrfti hlut kvenna í stjórnámálum.

Í auglýsingaherferðinni tóku forystumenn stjórnálasamtakanna þátt í að sýna fram á að kynin eru að mörgu leyti ólík og geta ekki fullkomlega sett sig í spor hvers annars. Í texta auglýsinganna sem fylgdu myndum af Davíð Oddssyni, Halldóri Ásgrímssyni, Margréti Frímannsdóttur og Steingrími J. Sigfússyni sagði:

Það sem skilur okkur að gerir okkur sterkari sem heild.

Íslendingar eru heild ólíkra einstaklinga, karla og kvenna, með fjölbreytta reynslu og viðhorf.

Alþingi Íslendinga hefur það höfuðverkefni að standa vörð um lýðræðið,
- rétt og velferð hvers Íslendinga. Lýðræði felur í sér jafnrétti
- jöfn tækifæri einstaklinga af báðum kynjum, meðal annars til náms,
starfa, launa og ábyrgðar.

Konur eru helmingur þjóðarinnar. Alþingi Íslendinga hefur hingað til ekki náð að endurspegla það hlutfall. Sjónarmið beggja kynja hafa ekki náð lýðræðislegu jafnvægi.

Það er þjóðinni í hag að ólíkum sjónarhornum beggja kynja sé gert jafn hátt undir höfði.

Þess vegna er aukin þátttaka kvenna í stjórnámálum hagur íslensku þjóðarinnar.

Auðvitað reynum við að setja okkur í spor kvenna

Sum reynsla er okkur hulin

Helmingur þjóðarinnar endurspeglast ekki lýðræðislega á Alþingi

Sumt er okkur ofvaxið

Í texta með mynd sem fylgdi Guðnýju Guðbjörnsdóttur sagði:

Okkur er ekki til setunnar boðið

Jafnrétti er óaðskiljanlegur hluti mannréttinda.

Það er lýðræðisleg krafa að ólíkar aðferðir og reynsla einstaklinga af báðum kynjum fái að njóta sín jafnt í námi, starfi, launum og ábyrgð.

Stöndum saman.

Okkur er ekki til setunnar boðið

Í texta sem fylgdi mynd af Sighvati Björgvinssyni sagði:

Lyftum hlut kvenna

Slagsíða hefur aldrei verið til farsældar.

Lýðræðið gerir ráð fyrir jöfnum rétti beggja kynjanna.

Alþingi er útvörður lýðræðisins í landinu. Aukinn hlut kvenna í störfum þess er lýðræðislegur réttur og íslensku þjóðinni í hag. Það sem skilur okkur að gerir okkur sterkari sem heild.

Lyftum hlut kvenna

Með þennan boðskap að leiðarljósi var reynt að sýna fram á mikilvægi þess að Alþingi íslensku þjóðarinnar endurspeglaði kynjahlutfall samfélagsins og að lýðræðið markaðist af því að konur til jafns við karla væru þátttakendur í stjórnámálum.

Auglýsingaherferðin fór af stað helgina 7.–8. nóvember og voru þá birtar auglýsingar í dagblöðum með þremur forystumönnum stjórn málaafllanna. Helgina 14.–15. nóvember voru síðan birtar auglýsingar með þremur í viðbót. Voru auglýsingarnar síðan birtar í ljósvakamiðlum.

9.4 Auglýsingamyndband

Nefndin lét einnig vinna auglýsingamyndband sem sýnt var í ljósvakamiðlum 13. janúar–5. febrúar. Yfirskrift þess var: „Ef þú velur ekki fulltrúa þinn, þá velur einhver annar fulltrúa sinn sem fulltrúa þinn“. (Myndbandið er til í vörslu félagsmálaráðuneytisins).

9.5 Auglýsingaherferðin kynnt á blaðamannafundi

Auglýsingaherferðin vegna alþingiskosninganna var kynnt á blaðamannafundi 5. nóvember 1998 og hlaut strax verulega athygli. Á fundinum gerði formaður nefndarinnar grein fyrir stöðu kvenna í stjórnámálum hér á landi og á Norðurlöndunum, þar sem hlutur kvenna væri um 40%, en hér á landi væri hlutur kvenna 25% í sveitarstjórnnum og 25% á Alþingi. Taldi hún að mikill velvilji væri hjá stjórn málaflokkunum til þess að koma að verkefninu. Á fundinum voru fjölmiðlamenn hvattir til þess að fjalla á sem jafnastan hátt um kynin í stjórnámálum og enn fremur var bent á að venjubundin forgangsöröðun frétta leiddi oft til þess að hlutur

kvenna væri fyrir borð borinn. Fréttamenn sýndu verkefninu mikinn áhuga og miklar umræður og skoðanaskipti urðu um mikilvægi þess að auka hlut kvenna í stjórnámálum.

9.6 Fundir með ritstjórnnum fjölmiðla

Nefndin gerði í upphafi áætlun um að óska eftir fundum með ritstjórum stærstu fjölmiðla landsins. Fyrsti fundur þeirrar tegundar var haldinn 25. nóvember 1998 með ritstjóra, fréttastjórum og dagskrárstjórum Morgunblaðsins. Aðrir fundir fylgdu í kjölfarið, þ.e. á Ríkisútvarpinu/Sjónvarpi, á Degi og á Stöð 2/Bylgjunni. Á fundunum var átakið kynnt og óskað var eftir upplýsingum um þær starfsreglur sem unnið væri eftir við umfjöllun og birtingu efnis til að koma í veg fyrir misunun á grundvelli kynferðis. Fjölmiðlamenn voru spurðir hvort þeir væru tilbúnir til þess að lyfta hlut kvenna í stjórnámálum með því að fjalla í ríkari mæli um konur í stjórnámálum.

Á fundunum fóru fram gagnlegar umræður þar sem rætt var um daglegt fréttamat, hvað væri frétt og hvað ekki. Einnig hvort fréttamatið miðaðist við það þjóðfélag sem var eða hvort fréttamatið hefði verið aðlagð nægilega vel að þjóðfélagi nútímans. Fram kom að hlutur kvenna í Blaðamannafélagi Íslands er 30% en hlutur karla 70% og það sjónarmið var sett fram að með því að fjölga konum á ritstjórn og í stjórnunarstörfum myndi umfjöllun í fjölmiðlum um konur aukast.

Nefndarkonur bentu á að nú væri það fjölmiðlanna að krefja forsvarsmenn stjórnámálaflokkanna svara vegna þeirra yfirlýsinga sem þeir skrifuðu undir í auglýsingum nefndarinnar.

Á fundi nefndarinnar á Morgunblaðinu var óskað eftir því að blaðið gerði úttekt á mikilvægi þess að konur sinntu stjórnámálastarfi til jafns við karla.

9.7. Umfjöllun á BBC

Leitað var eftir umfjöllun útvarps- og sjónvarpsstöðvarinnar BBC um átak nefndarinnar og í framhaldi af því var gerður 20 mínútna þáttur um átakið. Stöð 2 veitti aðstoð við útsendinguna, en rætt var við Geir H. Haarde fjármálaráðherra, en hann var staðgengill Davíðs Oddssonar forsætisráðherra sem tók þátt í auglýsingaherferðinni. (Myndband um þáttinn er til í vörslu félagsmálaráðuneytisins).

9.8 Opnir fundir í hverju kjördæmi

Skipulagðir voru opnir fundir í kjördæmum landsins í samstarfi við fulltrúa kvenna innan allra stjórn málafla á hverjum stað. Fundirnir voru auglýstir, en hvert stjórn málafl sá einnig um fundarboðun innan síns flokks. Markmiðið var að hvetja konur áfram sem hefðu hug á að bjóða sig fram í prófkjörum og ná til staðarfjölmíðla og fá þá til að fjalla um konur í stjórn málum. Fyrstu fundirnir voru haldnir árið 1999 á Sauðárkróki og á Akureyri 9. janúar og á Egilsstöðum 13. janúar. Í framhaldi af þeim voru einnig haldnir fundir í Reykjavík 28. janúar, á Selfossi 30. janúar, í Hafnarfirði 4. febrúar, á Akranesi 11. febrúar og Ísafirði 26. febrúar. Voru allir fundirnir vel sóttir, en á þeim var átakið kynnt og staða kvenna í viðkomandi kjördæmum rædd. Á fundina komu fjölmíðlamenn á hverjum stað og fékk verkefnið góða umfjöllun á fjölmörgum míðlum, bæði svæðisbundnum og þeim sem bera fréttir um allt landið, blöðum, útvarpi og sjónvarpi. Sjá nánar í meðfylgjandi greinum úr Morgunblaðinu og Degi, sem og leiðara Dags og Staksteina í Morgunblaðinu, (sjá fylgigagn nr.1).

9.9 Samráðsfundir með kvennahreyfingum stjórn málaflokkanna

Á 12. fund nefndarinnar voru fulltrúar kvennahreyfinga stjórn málaflokkanna boðaðir. Á fundinn mættu auk nefndarkvenna: Bryndís Kristjánsdóttir, Alþýðuflokknum, Ellen Ingvadóttir, formaður Landssambands sjálfstæðiskvenna, Ingibjörg Stefánsdóttir, Kvinnalista, Jóhanna Engilbertsdóttir, formaður Landssambands framsóknarkvenna, Katrín Júlíusdóttir, Alþýðubandalaginu, og Margrét Sverrisdóttir, Frjálslynda flokknum.

Rætt var um gagnsemi þeirra opnu stjórn málafunda sem haldnir hafa verið víða um landið í þeim tilgangi að styrkja konur. Fram kom að átakið hefði orðið til þess að konur hefðu ákveðið að bjóða sig fram og einnig að það hefði gagnast konum í prófkjörbaráttu. Lögð voru fram drög að skipulagi fundar í Reykjavík, rætt um hugsanlega fyrirlesara og ákveðið af fá fréttamenn til þess að stjórna pallborðsumræðum.

Á 14. fund nefndarinnar mættu auk nefndarkvenna eftirtaldir fulltrúar kvennahreyfinga stjórn málaflokkanna: Bryndís Kristjánsdóttir, Alþýðuflokknum, Ellen Ingvadóttir, formaður Landssambands sjálfstæðiskvenna, Ingibjörg Stefánsdóttir, Kvinnalista, og Margrét Sverrisdóttir, Frjálslynda flokknum. Á

fundinum var leitað hugmynda og álits vegna fyrirhugaðs fundar í Reykjavík. Rætt var um að fá formenn eða varaformenn stjórn málaflanna til þess að taka þátt í pallborðsumræðum. Fram kom vilji til þess að stjórn málaöflin auglýstu fundinn í fjölmiðlum og hringdu í fólk innan sinna raða. Einnig að Jafnréttisráð myndi gangast fyrir auglýsingum til að hvetja konur til að koma á fundinn.

Á 37. fund nefndarinnar voru boðaðir fulltrúar frá stjórn málaflökunum og eða kvennahreyfingum þeirra alls 17 konur. Tilgangur fundarins var að kynna störf nefndarinnar, miðla og leita hugmynda og upplýsinga með það að markmiði að auka hlut kvenna í stjórn málum. Þá komu til fundarins fulltrúar frá starfsþróunarfyrtækinu *Skref fyrir skref* og kynntu þau námskeið sem þar voru í boði.

Í nóvember 2001 komu á fund nefndarinnar Auður Styrkásdóttir og Svanur Kristjánsson og kynntu þau nýútkomna bók sína *Konur flokkar og framboð* sem gefin var út af Háskólaútgáfunni árið 2001. Bókin byggir á rannsókn höfunda um áhrif kjördæmaskipunar og kosningafyrirkomulags á stjórn málaþátttöku kvenna.

Auk þess voru fjölmargir aðrir fundir haldnir og komu ýmsir aðrir gestir til skrafs og ráðagerða um aukinn hlut kvenna í stjórn málum.

9.10 Opinn fundur í Ráðhúsi Reykjavíkur

Opinn fundur nefndarinnar var haldinn í Ráðhúsi Reykjavíkur 28. janúar 1999 og á hann komu um 100 manns. Flutt voru tvö erindi og flutti Elsa Þorkelsdóttir, framkvæmdastjóri Skrifstofu jafnréttismála, annað erindið er hún kallaði *Lýðræðið krefst þátttöku beggja kynja* (sjá fylgigagn nr. 2). Seinna erindið flutti Auður Styrkásdóttir, stjórn málafræðingur, um konur og stjórn mál (sjá fylgigagn nr. 3). Fjörugar pallborðsumræður fóru fram undir stjórn fréttamannanna Elínar Hirst og Steingríms S. Ólafssonar. Þátttakendur voru Friðrik Sophusson, Sjálfstæðisflokknum, Guðný Guðbjörnsdóttir, Kvinnalista, Gunnar Ingi Jóhannsson, Frjálslynda flokknum, Hjörleifur Guttormsson, Alþýðuflokki, Margrét Frímansdóttir, Alþýðubandalaginu, Páll Pétursson, Framsóknarflokki, og Steingrímur J. Sigfússon, Vinstri hreyfingunni — grænu framboði.

10. Ráðstefnur/erlend samskipti

Verkefnisstjóri og fulltrúar nefndarinnar tóku þátt í nokkrum ráðstefnum á starfstímanum.

10.1. Ráðstefnan *Konur og lýðræði við árþúsundamót*

Ráðstefnan *Konur og lýðræði* var haldin í Reykjavík 8.–10. október 1999 og stóð ríkisstjórn Íslands að henni í samvinnu við bandarísk stjórnvöld og Norrænu ráðherranefndina. Yfir 300 þátttakendur af báðum kynjum frá tíu löndum sóttu ráðstefnuna og voru íslenskir þátttakendurnir um 50 talsins. Nefnd um aukinn hlut kvenna í stjórnámálum sendi samráðsnefnd þátttökuríkja ráðstefnunnar tillögur um innlegg í umræðu vinnuhópa ráðstefnunnar og tillögur að verkefni sem kallað gætu á samstarf framkvæmdaaðila. Í framhaldinu var nefndinni boðið að taka þátt einum af 10 vinnuhópum ráðstefnunnar og bar sá hópur yfirskriftina *Making a Difference — Participating in Public Life*. Til undirbúning vegna þátttöku í ráðstefnunni lét nefndin gefa út upplýsingablað á ensku þar sem tilurð og starf nefndarinnar var tíundað. Verkefnisstjóri nefndarinnar var fulltrúi nefndarinnar á ráðstefnunni og kynnti hún tildrög þess að nefndin hóf störf, sagði m.a. frá auglýsingaherferð nefndarinnar og opnum fundum með stjórnmalakonum í öllum kjördæmum sem og fundum með ritstjórnnum fjölmiðla á hverjum stað. Í ljósi aukins hlutar kvenna á Alþingi, sem hækkaði úr 25% í 36,5% við alþingiskosningarnar árið 1999, var lagt til að svipuð vinna yrði tekin til skoðunar í fleiri löndum. Upplýst var að nefndin væri tilbúin til þess að þýða og staðfæra samsvarandi átaksverkefni fyrir Eystrasaltsríkin og Rússland, fengist til þess fjármagn.

Formanni nefndarinnar, Hildi Helgu Gísladóttur, var boðið að taka þátt í setningarathöfn ráðstefnunnar, en auk hennar tóku fleiri konur í nefndinni þátt í vinnuhópum ráðstefnunnar, þ.e. Arnbjörg Sveinsdóttir, alþingismaður, Bryndís Hlöðversdóttir, alþingismaður, og Elsa S. Þorkelsdóttir, framkvæmdastjóri Skrifstofu jafnréttismála. Fyrrverandi formaður nefndarinnar Siv Friðleifsdóttir, umhverfisráðherra og samstarfsráðherra Norðurlandanna, flutti ávarp við setningu ráðstefnunnar.

Framhaldsráðstefna var haldin 15.–17. júní árið 1999 í Vilníus í Litháen, en yfirskrift hennar var *WoMen and Democracy: Reykjavík-Vilnius*. Formaður og verkefnisstjóri sóttu ráðstefnuna auk Valgerðar H. Bjarnadóttur, framkvæmdastýru Jafnréttisstofu. Þar gafst mikilvægt tækifæri til að upplýsa og fræða fjölda erlendra kvenna um þær aðferðir sem nefndin breytti til þess að auka hlut kvenna í stjórnámálum.

10.2 Freuenpolitische Bildung für Chancengleichheit

Nefnd um aukinn hlut kvenna í stjórnámálum tók að hluta til þátt í Evrópuverkefni sem Reykjavíkurborg hafði forgöngu um hér á landi. Verkefnið nefndist *Freuenpolitische Bildung für Chancengleichheit*, eða *Kvennaefling í þágu jafnréttis*. Markmið verkefnisins var að kanna leiðir til að efla konur til þátttöku í stjórnámálum og opinberu lífi. Verkefnið var að stærstum hluta kostað af Evrópusambandinu og sótti verkefnisstjóri tvær námsstefnur vegna þess, í Tenerife á Kanaríeyjum 26.–29. mars 1999 og í Weimar í Þýskalandi 17.–20. júní 1999. Nefndin dró sig út úr verkefninu eftir að verkefnislýsing þess lá fyrir. Þá var starf nefndarinnar þegar hafið og hafði tekist mjög vel, hugmyndir að frekari aðgerðum voru í mótun í samræmi við tilgang og markmið verkefnisins sem m.a. var lýst í þingsályktun Alþingis. Með tilliti til fjárhagsstöðu og verkefnaáætlunar nefndarinnar var því ljóst að nefndin gat ekki átt beina aðild að verkefninu *Kvennaefling í þágu jafnréttis*. Þess í stað bauð nefndin samstarf um afmarkaða þætti þess er fallið gætu að störfum nefndar um aukinn hlut kvenna í stjórnámálum. Ekkert varð af samstarfinu.

10.3 Vestnordisk kvindepolitiske værksted

Dagana 4.–7. júní 1999 stóð Vestnorræna ráðið fyrir ráðstefnunni *Vestnordisk kvindepolitiske værksted* í Þórshöfn í Færeyjum. Nefndarkonurnar, Hólmfríður Sveinsdóttir, Bryndís Hlöðversdóttir, Hildur Helga Gísladóttir og verkefnisstjóri Una María Óskarsdóttir sóttu ráðstefnuna og tóku þátt í vinnuhópi um konur og stjórnámál. Vinnuhópurinn skilaði af sér tillögum til Vestnorræna ráðsins, sem gerði á grundvelli þeirra tvær samþykktir á fundi sínum í ágúst sama ár. Vestnorræna ráðið samþykkti að leggja það til við Landsréttinn í Færeyjum og Landsstjórnina í Grænlandi að skipaðar yrðu þverpólitískar nefndir í báðum löndunum með sama sniði og nefnd um aukinn hlut kvenna í stjórnámálum. Einnig að nefndunum yrði fengið sams konar hlutverk í þeim tilgangi að auka hlut kvenna í stjórnámálum. Þá samþykkti Vestnorræna ráðið einnig að mæla með því við Alþingi, Landsréttinn og Lögþingið að efnt yrði til

ráðstefnu með þátttöku kvenþingmanna í vestnorrænu löndunum, Jafnréttisráði, kvennasamtökum og fleirum sem vinna á sviði jafnréttismála. Markmiðið væri að koma á samvinnu milli landanna sem styrkt gæti konur í stjórnámálum. Miðað er við að ráðstefnu verði haldið annað hvert ár til skiptis í löndunum þremur, á Íslandi, Grænlandi og í Færeyjum.

10.4 Leadership in the New Millenium - Mentoring für Frauen in Politik und Wirtschaft.

Verkefnisstjóra nefndarinnar bauðst þátttaka í Evrópusambandsráðstefnu sem haldin var í Berlín í Þýskalandi 4.–5. maí árið 2000. Ráðstefnan var lokaráðstefna um verkefnið *Preparing Women to lead — A start for Young Women with Leadership Potential*, sem verið hafði eitt vel heppnaðasta verkefnið sem EUROPEAN ACADEMY FOR WOMEN IN POLITICS AND BUSINESS setti á fót í samstarfi við Technical University í Berlín. Með verkefninu gafst ungum konum tækifæri til að læra af sér eldri og reyndari konum sem störfuðu í stjórnámálum, við stjórnsýslu, í viðskiptum og hjá fjölmiðlum. Þátttaka í ráðstefnunni leiddi m.a. af sér verkefni það sem nefndin setti á fót árin 2002–2003 og nefnt var *Konur í læri — dagar í lífi stjórnmalakvenna*.

10.5 Sérfræðingahópur Evrópuráðsins um konur og stjórnmal

Fyrirverandi framkvæmdastjóri Skrifstofu jafnréttismála og fulltrúi í nefndinni Elsa S. Þorkelsdóttir tók árið 2000 sæti í sérfræðingahópi á vegum Evrópuráðsins um konur og stjórnmal. Áætlun hópsins miðar að því að gefnar verði út reglur og leiðbeiningar um hvernig sé unnt að ná settu marki að auknu jafnrétti kynjanna í stjórnámálum og opinberri ákvarðanatöku.

11. Auglýsingaherferðin 1999 í kennslubók í auglýsingafræðum

Auglýsingaherferð nefndarinnar vegna alþingiskosninga árið 1999, sem *Hér og nú* vann fyrir nefndina hefur hlotið þann heiður að vera valin í sem kennslubókardæmi í markaðsfræðum. Í febrúar 2003 kom út í Bandaríkjunum kennslubókin *Advertising Principles and Practices*, en hún er ein mest kennda auglýsingakennslubók á háskólastigi í N.-Ameríku. Í bókinni er opnuviðtal við Ingva Jökul Logason einn

lykilmanna að baki áætlanagerð og vinnu við herferðina, en hann er einn af fáum sérmenntuðum markaðssamskiptafræðingum hér á landi og einn af eiginum *Hér og nú* markaðssamskipta. Fjallað er um herferðina í þeim kafla bókarinnar sem fjallar um áætlunarmiðaða hugsun og hvernig auglýsingar virka.

Rétt er að geta þess hér að fjölmargar óskir um að fá upplýsingar um verkefnið sem og auglýsingaherferðina frá 1999 hafa borist nefndinni bæði frá opinberum aðilum og einkaaðilum víðs vegar að úr heiminum.

12. Námskeið fyrir konur í stjórnámálum og konur sem hafa áhuga á stjórnámálum

Nefndin hefur á starfstíma sínum staðið fyrir fjölmörgum námskeiðum sem bæði hafa verið haldin í Reykjavík og á landsbyggðinni.

12.1 Efling stjórnámálakvenna í Reykjavík

Samkvæmt þingsályktuninni sem starf nefndarinnar byggir á er fræðsla einn þeirra þriggja þátta sem áhersla er lögð á.

Haustið 1999 var fyrsta námskeiðið haldið í samstarfi við Endurmenntunarstofnun Háskóla Íslands (EHÍ) í Reykjavík. Námskeið bar heitið *Efling stjórnámálakvenna — félagsmál, ræður, greinar og fjölmiðlar* og var haldið 8. og 9. október. Hóf nefndin þar með námskeiðsherferð um landið í þeim tilgangi að efla konur til stjórnálastarfa. Efnisþættir námskeiðsins voru að flytja ræðu, að skipuleggja ræðu eða greinaskrif, árangursrík þátttaka í félagsmálum og fjölmiðlar — vinir eða vandi stjórnámálakvenna? Farið var í skýra framsögn, framkomu, áherslur, hljómfall, hikorð, kæki og að miðla efni. Fjallað var um byggingu ritsmíða og bent á einfaldar lausnir til þess að hefjast handa við að setja fram hugmyndir. Fjallað var um fundi og fundarstjórnun í nefndum og ráðum, ábyrgð og skyldur, afgreiðslu mála og verksvið. Þá var fjallað um þá mynd sem fjölmiðlar draga upp af konum í stjórnámálum, rétt um rétt fólks sem kemur fram í fjölmiðlum og bent að á aðferðir til þess ná til fjölmiðla.

Mikil fjölmiðlaumfjöllun varð vegna námskeiðsins, en það var einnig auglýst meðal erlendra fréttamanna sem sóttu ráðstefnuna *Konur og lýðræði*.

Námskeiðið þótti takast mjög vel og sóttu það 60 konur og nokkrar tóku námskeiðið í fjarnámi.

Námskeiðið *Efling stjórnmalakvenna — félagsmál, ræður, greinar og fjölmiðlar* (bóklegt) var síðan endurtekið og haldið 3. og 4. mars 2000 í samstarfi við EHÍ eins og hið fyrra. Námskeiðið sóttu 17 konur.

Á námskeiðunum kom fram vilji til þess að fá æfingu í ákveðnum kennsluþáttum. Því varð úr að skipulagt var verklegt framhaldsnámskeið sem haldið var í samstarfi við EHÍ þann 31. mars og 1. apríl 2000. Námskeiðið sóttu 13 konur.

12.2 Efling stjórnmalakvenna á Akureyri

Við upphaflega skipulagningu námskeiða fyrir stjórnmalakonur var gert ráð fyrir að námskeið yrðu einnig haldin á landsbyggðinni.

Haustið 2000 var skipulagi breytt þannig að bóklega námskeiðinu og verklega námskeiðinu var slegið saman í eitt tveggja daga námskeið, en fyrri námskeið höfðu staðið í einn og hálfan dag. Námskeiðið bar sama heiti og þau fyrri *Efling stjórnmalakvenna — félagsmál, ræður, greinar og fjölmiðlar* (bóklegt og verklegt). Fyrsta námskeiðið var haldið á Akureyri í samstarfi við Símenntunarsvið Rannsóknarstofnunar Háskólans á Akureyri 9.–10. nóvember 2000. Námskeiðið sóttu 18 konur.

12.3 Efling stjórnmalakvenna á Egilsstöðum

Efling stjórnmalakvenna — félagsmál, ræður, greinar og fjölmiðlar (bóklegt og verklegt) var næst haldið á Egilsstöðum 16. og 17. febrúar 2001 í samstarfi við Fræðslunet Austurlands. Námskeiðið sóttu 17 konur.

12.4 Efling stjórnmalakvenna á Ísafirði

Á Ísafirði var námskeiðið *Efling stjórnmalakvenna — félagsmál, ræður, greinar og fjölmiðlar* (bóklegt og verklegt) haldið 7.–9. júní 2001 í samstarfi við Fræðslumiðstöð Vestfjarða og sóttu það 18 konur.

12.5 Efling stjórnmalakvenna í Borgarnesi

Í Borgarnesi var námskeiðið *Efling stjórnmalakvenna — félagsmál, ræður, greinar og fjölmiðlar* (bóklegt og verklegt) haldið 15.–16. október 2001 í samstarfi við Símenntunarmiðstöð Vesturlands. Alls 20 konur sóttu námskeiðið.

Kennarar á öllum fyrrnefndu námskeiðunum voru Ingibjörg Frímannsdóttir málfræðingur, Guðlaug Guðmundsdóttir íslenskufraeðingur, Sigrún Jóhannesdóttir, MS í kennslutækni, og Sigrún Stefánsdóttir, dr. í fjölmiðlafæði.

Til að tryggja næga þátttöku á fyrrnefndum námskeiðum var sent bréf til kvenna sem voru aðal- eða varamenn í bæjar- eða sveitarstjórn og kvenna sem voru aðal- eða varamenn í nefndum eða ráðum sveitarfélaga í hverju því kjördæmi þar sem námskeið var haldið. Þó var ekki í öllum tilfellum miðað við kjördæmamörk, þar sem heppilegra þótti að boða konur á námskeið á þeim stað sem næst var þeirra heimabyggð. Þá sá sú menntastofnun sem nefndin átti samstarf við á hverjum stað um að auglýsa námskeiðin. Einnig voru námskeiðin boðuð með netpósti og hringingum. Konur á Alþingi fengu einnig boð um námskeiðin.

Hverju sveitarfélagi var einnig sent erindi og óskað eftir því að þau styrktu sínar konur til þátttöku á námskeiðum nefndarinnar. Fjöl mörg sveitarfélög urðu við þeirri beiðni.

Samhliða námskeiðum nefndarinnar um landið voru skipulagðir opnir stjórnmalafundir með fjölmiðlum og bættust þá fleiri konur við hópana sem fyrir voru. Á fundunum voru tildrög og störf nefndarinnar kynnt, rætt um mikilvægi þess að fjölga konum í stjórnmalum og bent á að ábyrgð fjölmiðla til félagsmótunar er mikil.

12.6 Efling stjórnmalakvenna á Selfossi

Ætlunin var að halda námskeiðið *Efling stjórnmalakvenna — félagsmál, ræður, greinar og fjölmiðlar* (bóklegt og verklegt) á Selfossi haustið 2001 í samstarfi við Fræðslunet Suðurlands, en þrátt fyrir bréfasendingar og auglýsingar tókst ekki að fá nægan fjölda þátttakenda og því varð að hætta við námskeiðið.

12.7 Jafnrétti og lýðræði, haldið í Reykjavík

Námskeiðið *Jafnrétti og lýðræði? — Hvar liggja völd íslenskra kvenna?* var haldið 12. og 13. nóvember 1999 í samstarfi við EHI. Á námskeiðinu var fjallað um stjórnmalasögu íslenskra kvenna allt frá fyrstu áratugum síðustu aldar. Fjallað var um hvað íslenskar konur hafa áorkað þrátt fyrir áberandi fæð í stjórnmalum, fjallað var um hindranir sem konur í stjórnmalum þurfa að glíma við og skoðað var hvernig mætti ryðja þeim úr vegi. Kennari var Auður Styrkársoóttir, dr. í stjórnmalafraeði. Alls 10 konur sóttu námskeiðið.

Námskeiðið *Alþingi er sett — fjölmiðlanámskeið fyrir þingkonur* var haldið 29. janúar 2000 í samstarfi við EHI. Til námskeiðsins voru boðaðar bæði konur á Alþingi og konur sem voru varamenn á Alþingi. Fjallað var um mörg gagnleg atriði í þeim tilgangi að fá fjölmiðla til að vinna með sér.

Farið var í hlutverk fjölmiðla og hvaða þýðingu þeir hafa fyrir stjórnmalamenn. Spurt var hvort konur í stjórnmalum sætu við sama borð og karlar þegar fjölmiðlar væru annars vegar og skoðuð var sú mynd sem fjölmiðlar draga upp af konum í stjórnmalum. Einn mikilvægasti útgangspunkturinn var hvort konur gætu aukið hlut sinn í fjölmiðlum og settar voru fram margar leiðir sem leitt gætu til árangurs í þeim efnum. Kennari var Sigrún Stefánsóóttir, dr. í fjölmiðlafraeði. Námskeiðið sóttu 20 konur.

Skipulagt var námskeiðið *Valdið og valið er þitt — námskeið fyrir stjórnmalakonur* og var áætlað að halda það 19. febrúar 2002 í samstarfi við EHI. Því miður varð að hætta við námskeiðið þar sem einungis 3 konur skráðu sig til þátttöku.

12.8 Öflugar konur í sveitarstjórnnum, haldið í Reykjavík

Námskeiðið *Öflugar konur í sveitarstjórnnum* var haldið í þriggung í samstarfi við EHI. Fyrsta námskeiðið var haldið 4. og 5. apríl 2002, síðan 19. apríl og það síðasta 29. og 30. apríl.

Námskeiðið var ætlað konum sem höfðu gefið kost á sér til setu á framboðslistum fyrir sveitarstjórnarkosningar 2002. Markmiðið var að efla konur, nýjar sem reyndari til starfa í sveitarstjórnnum og nefndum og ráðum sveitarfélaga. Námskeiðið skiptist í

þrjá hluta: 1) Grunnatriði í stjórnsýslu sveitarfélaga, löggjöf meðferð mála og störf hjá sveitarfélögum, 2) fundarreglur, fundarstjórn og afgreiðsla mála og 3) áhrif kynferðis í stjórnámálum. Kennarar voru: Anna Guðrún Björnsdóttir, sviðsstjóri þróunarviðs Sambands íslenskra sveitarfélaga, Sigrún Jóhannesdóttir, MS í kennslutækni, og Helga Jónsdóttir, lögfræðingur og borgaritari.

Alls 40 konur sóttu námskeiðin þrjú og um 10 konur tóku það í fjarnámi á Húsavík og Ísafirði. Umsagnir nemenda um námskeiðið voru góðar.

12.9 Fleiri konur á Alþingi, haldið í Reykjavík

Námskeiðið *Fleiri konur á Alþingi* var haldið í samstarfi við EHI 11. október 2002. Námskeiðið var ætlað konum sem hygðust taka sæti á listum framboða til alþingiskosninga, sem og konum sem áhuga hefðu á stjórnámálum. Einnig var það ætlað þeim sem tóku þátt í verkefni nefndarinnar *Konur í læri — dagar í lífi stjórnámálakvenna*. Fjallað var um kvenlæga og karllæga stjórnun, rannsóknir á mismunandi áhugasviðum kvenna og karla í stjórnámálum og sagðar reynslusögur. Farið var í hvernig nota má hugkort og lárétta hugsun til að nýta tíma og auka árangur og ánægju í félagsstörfum. Einnig að þekkja möguleika raddarinnar í þeim tilgangi að ná til fólks. Kennt var hvernig frambærileg ræða er samin og flutt. Fjallað um samskipti við fjölmiðla, m.a. hvernig konur komast að í fjölmiðlum og hvernig fjölmiðlafólk vinnur.

Kennarar voru Helga Jónsdóttir, lögfræðingur og borgaritari, Sigrún Jóhannesdóttir, MS í kennslutækni, Ingibjörg Frímansdóttir, málfræðingur, Guðlaug Guðmundsdóttir, M. Paed í íslensku og Sigrún Stefánsdóttir, dr. í fjölmiðlafræði. Námskeiðið sóttu 7 konur.

Einnig var skipulagt námskeiðið *Konur í nefndum sveitarfélaga* og var áætlað að halda það 28. september 2002 í samstarfi við EHI. Hætt var við námskeiðið þar ekki tókst að fá tilskilinn fjölda þátttakenda.

13. Opnir fundir í samstarfi við jafnréttisnefndir sveitarfélaga

Nefndin hélt nokkra opna fundi í samstarfi við jafnréttisnefndir sveitarfélaga. Á fundina voru boðaðir fulltrúar allra flokka sem ætluðu að bjóða fram lista í sveitarstjórnarkosningum 2002. Fundirnir voru ágætlega sóttir bæði af körlum og konum og á þeim fóru fram frjóar umræður um framboð kvenna til sveitarstjórna vorið 2002.

14. Lyklakippur

Nefndin lét útbúa hringlaga lyklakippur úr tré með tvenns konar áletrunum. Fyrir alþingiskosningarnar árið 1999 var ritað á aðra hliðina *Fleiri konur á Alþingi* og á hina hliðina var ritað *Nefnd um aukinn hlut kvenna í stjórnámálum*. Fyrir sveitarstjórnarkosningar var áletrunin *Fleiri konur í sveitarstjórnir — Nefnd um aukinn hlut kvenna í stjórnámálum*. Lyklakippunum var dreift við ýmis tækifæri, m.a. til alþingismanna, á námskeiðum nefndarinnar og fundum sem nefndin hélt.

15. Náms- og samskiptanet fyrir konur í stjórnámálum/gagnabanki kvenna

Snemma kom fram sú hugmynd að setja á fót þverpólískt náms- og samskiptanet kvenna í stjórnámálum. Markmiðið átti að vera að efla starf kvenna í stjórnámálum, auka upplýsingaflæði og fræðslu og gefa hagnýtar leiðbeiningar í pólitísku starfi, svo sem með hvaða ráðum mætti yfirstíga hindranir sem konur í stjórnámálum verða fyrir. Einnig var ætlunin að senda til kvennanna bæklinga og fréttabréf og bjóða upp á möguleika til tölvusamskipta við stjórnámálakonur í öðrum löndum. Konum á Alþingi, konum sem voru varamenn á Alþingi, konum í sveitarstjórnnum, konum sem voru varamenn í sveitarstjórnnum og konum sem störfuðu í nefndum og ráðum sveitarfélaga var sent bréf þar sem starf nefndarinnar var kynnt, m.a. þau námskeið sem framundan voru. Yfir 2.000 konum var sent bréf og var þeim boðið að tengjast samskiptanetinu sem ætlunin var að setja á stofn.

Nefndinni varð fljótlega ljóst að verkefnið var umfangsmikið, flókið og krafðist fjármagns.

Í því skyni var leitað í smiðju reyndari kvenna. Þóra Þórarinsdóttir, einn af stofnendum Köngulóarinnar, tengslanets kvenna á Íslandi sem stofnað var kringum 1993, kom til fundar við nefndina. Þá var einnig leitað til Stefaníu Traustadóttir á Skrifstofu jafnréttismála sem sagði frá misheppnaðri tilraun sem gerð var árið 1998 til að koma upp nafnabanka.

Ákveðið var þá að stofna starfshóp um vefrænan gagnabanka kvenna og í honum tóku sæti Kristín Þóra Harðardóttir, framkvæmdastjóri Kvenréttindafélags Íslands, Stefanía Traustadóttir, Skrifstofu jafnréttismála, og Gréta Ingþórsdóttir, nefnd menntamálaráðuneytisins um konur og fjölmiðla. Katrín Björg Ríkarðsdóttir varð síðar fulltrúi Jafnréttisstofu í stað Stefaníu Traustadóttur. Nefnd menntamálaráðuneytisins um konur og fjölmiðla hafði þá þegar rætt um mikilvægi þess að stofnaður yrði gagnabanki kvenna og einnig hafði Kvenréttindafélag Íslands rætt um málið á sínum fundum.

Starfshópurinn hittist þrisvar til fjórum sinnum til að ræða hvert hlutverk og innihald kvennabanka ætti að vera. Á fundum þeim sem nefnd um aukinn hlut kvenna í stjórn málum átti með ritstjórnnum fjölmiðla var hugmyndin um kvennabanka einnig rædd og var fjölmiðlafólk mjög áhugasamt um gerð hans.

Árið 2001 tókst Rannsóknastofu í kvennafræðum að fá til sín fjármagn til að undirbúa stofnun kvennagagnabanka og leitað var upplýsinga hjá nefndinni um þá hugmyndavinnu sem hún hafði þegar lagt í málið.

Rannsóknastofa í kvennafræðum, Kvennasögusafn Íslands, Jafnréttisstofa og jafnréttisnefnd Háskóla Íslands hafa síðan um tíma unnið að undirbúningi vegna stofnunar bankans. Gagnagrunnur er nú tilbúinn og leit að auknu fjármagni til rekstrar er í fullum gangi. Gagnabankinn er byggður upp að norski fyrirmynd (kvinneb@sen) og verður hann öllum aðgengilegur. Í bankanum verður unnt að finna upplýsingar um kvensérfræðinga á öllum sviðum sem vilja leggja sitt af mörkum til þess að rödd kvenna heyrir.

16. Innihaldsgreining í fjölmiðlum á hlut kvenna og karla í stjórnámálum

Í upphafi árs 2000 óskaði nefnd um aukinn hlut kvenna í stjórnámálum eftir samstafi við nemendur í fjölmiðlafræði við Háskóla Íslands, alls níu nemendur í námskeiðinu: Verkefni í íslenskum fjölmiðlum skoðuðu hvernig íslenskir stjórnámálamenn birtust í fjölmiðlum í eina viku, dagana 31. janúar til 6. febrúar 2000. Nemendurnir voru Birna Ósk Hansdóttir, Borghildur Sverrisdóttir, Einar Örn Jónsson, Elsa Huld Helgadóttir, Erla Gunnarsdóttir, Karin Erna Elmarsdóttir, Rósa Björk Brynjólfssdóttir, Sigmundur Davíð Gunnlaugsson og Þórunn Elva Bjarkardóttir. Leiðbeinendur voru Þorbjörn Broddason prófessor og Hilmar Thor Bjarnason, kennarar við Félagsvísindadeild Háskóla Íslands.

Tilgangur rannsóknarinnar var að athuga með einföldum hætti birtingarmyndir kvenna og karla í íslenskum stjórnámálum í þremur fjölmiðlum, þ.e. dagblöðum, útvarpi og sjónvarpi. Til skoðunar voru eftirtaldir fréttamiðlar: Morgunblaðið, Dagur, DV, RÚV (fréttatímar útvarps, sjónvarps og Kastljós), Stöð 2 (fréttatímar og Ísland í dag) og Bylgjan (fréttatímar). Athuguð var birtingartíðni stjórnámálamanna, kyn þeirra og aldur. Einnig hvort um viðtal var að ræða eða hvort einungis væri vitnað til viðkomandi í frétt. Athugað var hvort vikið væri að persónueinkennum og/eða útliti og hvort um myndbirtingu væri að ræða. Greint er frá helstu niðurstöðum rannsóknarinnar hér.

16.1 Dagblöð: Birtingarmynd karla og kvenna í stjórnámálum

Þegar kyn stjórnámálamanna var skoðað í fréttum dagblaðanna kemur í ljós að konur í stjórnámálum koma við sögu í 37% tilfella og karlar í stjórnámálum í 63% tilfella. Í Morgunblaðinu var fjallað um karla í stjórnámálum í 63% tilvika og konur í stjórnámálum 37% tilvika. Í DV var hlutur karla í stjórnámálum 68% og hlutur kvenna í stjórnámálum var 32%. Í Degi var hlutur karla í stjórnámálum 62% og hlutur kvenna í stjórnámálum var 38%.

Niðurstöður sýndu enn fremur að umfjöllun um kynin í dagblöðum var með þeim hætti að fjallað er um konur í sveitarstjórnnum í 30% tilvika og karlar í sveitarstjórnnum í 70% tilvika. Þá var umfjöllun um konur og karla á Alþingi þannig að fjallað var um

konur á Alþingi í 43% tilvika og karla á Alþingi í 57% tilvika. Fjallað var um eða rætt við konur sem voru ráðherrar í 36% tilvika og karla sem voru ráðherrar í 64% tilvika.

Rætt var við 28 karla og 3 konur um sjávarútvegsmál, við 18 karla og 11 konur um innlend stjórnsmál, við 22 karla og 7 konur um sveitarstjórnarmál og 12 karla og 15 konur um heilbrigðismál. Mestur munur á milli kynjanna kom fram á sviði sjávarútvegsmála en það er einnig sá málaflokkur sem mesta umfjöllun fékk þá viku sem til skoðunar var.

Þá var oftast rætt við Valgerði Sverrisdóttur iðnaðar- og viðskiptaráðherra og þar næst kom Davíð Oddsson forsætisráðherra.

Umrædda viku voru oftast sagðar fréttir af stjórnámálumönnum sem voru eldri en 34 ára, þ.e. á aldrinum 35–64 ára.

16.2 Sjónvarp: Birtingarmynd karla og kvenna í stjórnámálum

Í sjónvarpi birtust karlar í stjórnámálum í 54% tilvika og konur í stjórnámálum í 46% tilvika. Þegar staða stjórnámálanna er skoðuð eftir kynferði í sjónvarpsfréttum kemur í ljós að af þingmönnum er 11 sinnum rætt við karla og 7 sinnum við konur. Af ráðherrum er 12 sinnum rætt við karla og 8 sinnum við konur og af sveitarstjórnarmönnum er í 3 skipti rætt við karla og í 7 skipti við konur.

Það sama var uppi á teningnum í sjónvarpi varðandi viðmælendur í einstökum málaflokkum, þ.e. oftast var rætt við karla í stjórnámálum en konur þegar fjallað var um sjávarútvegsmál.

Í sjónvarpi var oftast rætt við Halldór Ásgrímsson utanríkisráðherra og Ingibjörgu Gísladóttur borgarstjóra.

Svipaða sögu má einnig segja um aldur viðmælenda og þegar dagblöðin voru annars vegar, oftast var rætt við stjórnámálamenn á aldrinum 35–64 ára.

16.3 Útvarp: Birtingarmynd karla og kvenna í stjórnámálum

Kynferði stjórnámálanna í útvarpsfréttum skiptist þannig að karlar voru 66% og konur 34%. Fram kom að 2/3 hlutar fréttu voru fluttar af karlkynsfréttamönnum, en ekki virtist vera samhengi milli kyns fréttamanns og umfjöllunarefnis hans. Oftast var rætt við ráðherra, þá þingmenn og síðan sveitarstjórnarmenn. Rætt var við karlkynsráðherra í 62% tilvika á móti 39% hlut kvenkynsráðherra. Við karla á Alþingi var rætt í 73% tilvika og konur á Alþingi í 27% tilvika, við karla í sveitarstjórnarmálum var rætt í 63% tilvika á móti 36% tilvika þegar konur í sveitarstjórnarmálum áttu í hlut.

Mest var rætt um sjávarútvegsmál og eins í hinum miðlunum var oftast rætt við karla í stjórnámálum um þann málaflokk en konur í stjórnámálum.

Í útvarpi var oftast rætt við Árna M. Mathiesen sjávarútvegsráðherra og á eftir honum kom Halldór Ásgrímsson utanríkisráðherra.

Hvað aldursdreifingu varðar kemur í ljós að tölur um aldursdreifingu í útvarpsfréttum benda til þess að hlutfall kvenna sé hærra meðal yngri stjórnámálanna í fréttum. Meirihluti kvenna var í aldurhópnum 35–49 ára, en stærstur hópur karla var 50–64 ára.

Eitt af því sem nefndin hafði áhuga á að skoða var hvort fjölmiðlamenn notuðu annars konar orðfar eða tón um konur í stjórnámálum en karla í stjórnámálum. Þá viku sem rannsóknin fór fram var mjög sjaldan fjallað um stjórnámálamenn í neikvæðum tón og enginn teljandi munur kom fram milli karla og kvenna í stjórnámálum hvað þetta varðar.

Rannsóknin var skipulögð í samráði við kennara þeirra nemenda sem rannsóknina unnu. Innihaldsgreining á fréttum fjölmiðla í eina viku gefur upplýsingar um frétttaflutning umræddrar viku og því ljóst að ákveðnir atburðir í þjóðfélaginu geta skekkt þá mynd sem annars myndi blasa við ef lengri tími væri gefinn í slíka rannsókn. Rannsókn sem tæki yfir lengra tímabil gæfi þá raunhæfari mynd af umfjöllun um kynin í stjórnámálum. Umrædda viku tók t.d. Valgerður Sverrisdóttir við

embætti iðnaðar- og viðskiptaráðherra og beindist því eðlilega kastljós fjölmiðla að henni. Þá voru sjávarútvegsmál ofarlega á baugi og því oft rætt við Árna Mathiesen sjávarútvegsráðherra, en Ingibjörg Sólrún Gísladóttir kom svo á hæla honum.

16.4 Innihaldsgreining /þjónustumat

Í upphafi ársins 2001 kynnti verkefnisstjóri nefndarinnar áætlun um svokallað þjónustumat hjá Morgunblaðinu sem hún hafði áhuga á að gera sjálfstætt í tengslum við starf sitt. Tilgangurinn var að meta þjónustu blaðsins hvað varðar umfjöllun um stjórnsmál/þjóðmál. Einnig að skoða muninn á umfjöllun um konur í stjórnsmálum og karla í stjórnsmálum, hvort þjónustan þjónaði þörfum lesenda og hvort þörf væri á að bæta hana og hvort það væri þá mögulegt. Sat verkefnisstjóri nokkra fundi með ritstjórn blaðsins í þeim tilgangi að vinna matsspurningar sem komið gætu að gagni. Þær matsaðferðir sem ætlunin var að nota voru innihaldsgreining, eigindleg viðtöl og spurningakönnun. Verkefnið hefði ef til vill hjálpað til við að auka fjölmiðlaumfjöllun um konur í stjórnsmálum, en því miður féll það niður vegna ýmissa orsaka.

17. Nikk magasin

Haustið 2000 var verkefnisstjóri beðin um að skrifa grein í NIKK magasin tímarit um jafnréttismál sem gefið er út af Norðurlandaráði og Norrænu ráðherranefndinni. Yfirskrift greinarinnar var *Inflydelse i politik og repræsentation i medierne* og fjallaði hún um niðurstöður fjölmiðlakönnunar nefndarinnar á birtingarhlutfalli kvenna í stjórnsmálum miðað við karla í stjórnsmálum. Einnig um mikilvægi þess að auka hlut kvenna í stjórnsmálum og félagsmótunaráhrif fjölmiðla og þá ábyrgð sem þeir bera í því sambandi (sjá meðfylgjandi fylgigagn nr. 4).

18. Auglýsingaherferð 1999 - í bækling Evrópusambandsins

Í apríl 2002 óskaði Evrópusambandið eftir því að fá að nota tvær auglýsingar úr auglýsingaherferð nefndarinnar fyrir alþingiskosningarnar árið 1999 til birtingar í handbók. Handbókin hefnist *Going for gender balance — a guide for decision making* og er hún gefin út á ensku og frönsku.

19. Útgáfa fræðsluefnis: Konur og fjölmiðlar

Fjöl margar rannsóknir sýna að fjölmiðlar hafa mikil áhrif á félagamótun einstaklingsins. Í fjölmiðlum birtast fyrirmyndirnar. Nefndin ákvað því á fundi sínum í febrúar 2000 að láta vinna fræðsluefni um fjölmiðla sem væri jafnt ætlað stjórnmalakonum, konum sem hafa hug á að eiga samskipti við fjölmiðla og fjölmiðlum sjálfum. Markmið útgáfunnar var að hvetja konur til að verða sýnilegri í fjölmiðlum og hvetja fjölmiðlafólk til að gefa konum jafnt og körlum sem jöfnust tækifæri í fjölmiðlum. Sigrún Stefánsdóttir, dr. í fjölmiðlafræði, var fengin til að semja efni ritsins sem hún nefndi *Konur og fjölmiðlar*. Ritið var formlega kynnt á opnum fundi nefndarinnar sem haldinn var á Egilsstöðum 17. febrúar 2000.

Á fundum nefndarinnar með ritstjórnnum fjölmiðla og fjölmiðlafólki var ritið kynnt og a.m.k. einn fjölmiðill (Morgunblaðið) dreifði því til allra fastra starfsmanna sinna. Ritinu var og dreift í yfir 600 eintökum til stjórnmalaflokka, kvennahreyfinga innan þeirra, fjölmiðla á höfuðborgarsvæðinu og á landsbyggðinni, jafnréttisnefnda sveitarfélaga, jafnréttisfulltrúa í ráðuneytum, Háskóla Íslands, Kvenréttindafélags Íslands og kvenfélaga um landið. Þá bárust fjöl margar óskir um að fá eintök af ritinu send þar sem námskeið eða fundir voru haldnir, auk þess sem nefndin og nefndarkonur dreifðu því víðar. Umfjöllun um ritið og útgáfu þess varð nokkur í fjölmiðlum. (Sjá fylgigagn nr. 5. Ritið er hægt að fá hjá félagsmálaráðuneytinu á meðan birgðir endast).

20. Málþing nefndarinnar í tengslum við Norðurlandaráðsþing

Haustið 2000 óskað nefndin formlega eftir samstarfi við Íslandsdeild Norðurlandaráðs um að nefndin stæði að opnu málþingi í tengslum við Norðurlandaráðsþing sem fram átti að fara í Reykjavík 6.–8. nóvember 2000. Nefndin hafði þá í nokkurn tíma haft í hyggju að fá til landsins erlenda fyrirlesara til að fjalla um þátttöku kvenna í stjórnámálum.

Tekið var jákvætt í erindi nefndarinnar og var málþingið haldið í samvinnu við Íslandsdeild Norðurlandaráðs, Norðurlandaráð og Norrænu ráðherranefndina á hádegisfundi 6. nóvember 2000. Yfirskrift málþingsins var *Hverju hefur þátttaka kvenna í stjórnámálum breytt?*

Hugmynd nefndarinnar var sú að fá fyrirlesara á málþingið úr ritstjórn bókarinnar *Likestillte demokratier? Kjønn og politikk í Norden*, sem Norræna ráðherranefndin gaf út. Einn höfundanna, Anette Borchorst ph.d., var fengin til verksins og ræddi hún m.a. um hvernig lagaleg og félagsleg staða kvenna á Norðurlöndunum hefði breyst og að hlutdeild kvenna í stjórnámálum hefði aukist og væri meiri þar en í öðrum löndum Evrópu. Sigríður Jóhannesdóttir, varaformaður Íslandsdeildar Norðurlandaráðs, setti ráðstefnuna. Í lokin fóru fram pallborðsumræður og voru þátttakendur tveir af höfundum bókarinnar, þær Anette Borchorst ph.d. og Auður Styrkárssdóttir, fil.dr. Einnig þingmenn og ráðherra frá Norðurlöndunum, þau Siv Friðleifsdóttir, þingmaður Framsóknarflokksins, umhverfisráðherra og samstarfsráðherra Norðurlandanna, Marit Nybakk, þingmaður Verkamannaflokksins í Stórþinginu í Noregi, Christel Andenberg, þingmaður Hægri flokksins í Svíþjóð, og Lennart Gustavsson, þingmaður Vinstri flokksins í Svíþjóð.

Á málþinginu var m.a. rætt um hvort kynjakvóti væri óþarfur og var þingmaður Verkamannaflokksins norska fylgjandi kynjakvóta, en þingmaður Hægri flokksins í Svíþjóð var á móti. Í máli Sivjar Friðleifsdóttur komu fram áhyggjur af því að stjórnámálaleg völd væru í ríkari mæli að færast til atvinnulífsins. Þátttakendur voru sammála um mikilvægi þess að konur til jafns við karla tækju þátt í stjórnámálum og töldu að aukinn hlutur kvenna í stjórnámálum hefði t.d. skilað sér í bættri félagsþjónustu og aukinni áherslu á skóla- og umönnunarmál.

**Hún var ekki kjörin
af því að hún er kona ...**

**... hún var kjörin vegna þess
sem hún hefur fram að færa
- og hún hefur það
af því að hún er kona.**

**Ef þú kýst ekki fulltrúa þinn
kýs einhver annar fulltrúa sinn
sem fulltrúa þinn.**

**Hún var ekki kjörin
af því að hún er kona ...**

**... hún var kjörin vegna þess
sem hún hefur fram að færa
- en það sem hún hefur
fram að færa hefur hún
af því að hún er kona.**

**Það sem skilur okkur að
gerir okkur sterkari sem heild.**

**Það er hluti mannréttinda
að sjónarmið beggja kynja
skipi jafnan sess.**

Hinn 29. janúar 2001 var boðað til kynningar- og samráðsfundar um auglýsingaherferðina í Borgartúni 6. Nefndinni þótti mikilvægt að fá Samband íslenskra sveitarfélaga til samstarfs um aukinn hlut kvenna í sveitarstjórnnum og var fundurinn haldinn í samstarfi við Sambandið. Formaður Sambandsins, Vilhjálmur Þ. Vilhjálmsson, opnaði fundinn og flutti erindi um sýn Sambandsins á málið. Þá var heimasíða nefndarinnar formlega opnuð á fundinum. Herferðin fékk góða umfjöllun í fjölmiðlum.

22. Tilmæli til stjórnmalafélaga, sveitarstjórna og kjósenda

Auk starfa nefndarkvenna í hverjum stjórnmalaflokki fyrir sig sendi nefndin erindi til stjórnmalafélaga, sveitarstjórna og kjósenda (sjá fylgigagn nr.7).

22.1 Bréf til stjórna allra stjórnmalafélaga

Haustið 2001 sendi nefndin frá sér tilmæli til stjórna allra stjórnmalafélaga. Bent var á hlut kvenna í sveitarstjórnnum og óskað eftir því að hvert og eitt stjórnmalafélag beitti sér fyrir því að fyrsta og annað sæti allra framboðslista yrðu skipuð karli og konu. Meðfylgjandi voru útdrættir samþykka allra stjórnmalaflokka og ályktun landsfundar jafnréttisnefnda sveitarfélaga um aukinn hlut kvenna í stjórnmalum. Þá var einnig bent á efni 20. gr. laga um jafna stöðu og jafnan rétt kvenna og karla, nr. 96/2000.

22.2 Bréf til sveitarfélaga þar sem engin kona var í sveitarstjórn

Í framhaldinu sendi nefndin frá sér bréf til þeirra 15 sveitarfélaga þar sem engin kona var kjörin í sveitarstjórn við sveitarstjórnarkosningarnar árið 1998. Vakin var athygli á þeirri stöðu að engin kona hefði valist til starfa í sveitarstjórn. Nefndin mæltist síðan til þess að sveitarstjórnin tæki málið upp og ynni að því að ný sveitarstjórn yrði skipuð bæði konum og körlum. Nokkur þeirra sveitarfélaga sem bréfið fengu svöruðu því og lýstu áhuga sínum á málinu.

22.3 Bréf til sveitarfélaga og kjósenda þar sem kosning var óbundin

Þá sendi nefndin einnig erindi til þeirra 39 sveitarfélaga þar sem kosning yrði óbundin árið 2002. Óskað var eftir því að sveitarstjórnirnar beittu sér fyrir því að bæði konur og karlar myndu skipa nýja sveitarstjórn. Meðfylgjandi var bréf sem nefndin bað um að kæmist í hendur allra kosningabærra manna í sveitarfélaginu og í því voru kjósendur beðnir um að velja sem jafnast bæði konur og karla sem aðal- og varamenn til að stýra sveitarfélaginu kjörtímabilið 2002–2006.

23. Úrslit sveitarstjórnarkosninga 2002

Kynjaskipting framboðslista vegna sveitarstjórnarkosninganna árið 2002 varð með þeim hætti að karlar voru 59% frambjóðenda og konur voru 41% frambjóðenda. Við kosningarnar árið 1998 voru karlar 62% og konur 38%, þannig að örlítið jafnvægi náðist milli kynjanna. Við kosningarnar árið 2002 skipuðu karlar í 80% tilvika fyrsta sæti lista og konur í 20% tilvika. Karlar skipuðu annað sætið í 58% tilvika og konur í 42% tilvika. Þriðja sæti lista skipuðu karlar í 63% tilvika og konur í 37% tilvika.

Hlutfall kvenna í sveitarstjórnnum hækkaði aðeins vorið 2002, fór úr 28,2% í 31,2%. Konur eru í meirihluta í 10 sveitarstjórnnum, en voru eftir kosningarnar árið 1998 í meirihluta í 8 sveitarstjórnnum. Fjöldi sveitarstjórna þar sem engin kona er í stjórn eru 9, en þær voru 15 eftir kosningar til sveitarstjórna árið 1998. Fæstar konur voru í framboði á Austurlandi, en flestar á höfuðborgarsvæðinu. Hlutfall kvenna í bæjar- og sveitarstjórnnum er hæst á höfuðborgarsvæðinu þar sem konur eru 44% og karlar 56%, á Reykjanesi er hlutur kvenna 24% og hlutur karla 76%, á Vesturlandi er hlutur kvenna 26% og karla 74%, á Vestfjörðum er hlutur kvenna 37% og karla 63%, á Norðurlandi vestra er hlutur kvenna 28% og karla 72%, á Norðurlandi eystra er hlutur kvenna 34% og karla 66%, á Austurlandi er hlutur kvenna 25% og karla 75% og á Suðurlandi er hlutur kvenna 32% og karla 68%.

Sjá einnig meðfylgjandi upplýsingar um hlutfall kvenna í sveitarstjórnnum á Íslandi 1950–2002, fjölda sveitarfélaga án kvenna 1982–2002 og hlutfall kvenna í sveitarstjórnnum á Norðurlöndum 2002 (fylgigagn nr. 8).

24. Heimasíða nefndar um aukinn hlut kvenna í stjórnámálum

Á opnum fundi nefndarinnar sem haldinn var í samstarfi við Samband íslenskra sveitarfélaga þann 29. janúar 2002 í Borgartúni 6 var heimasíða nefndarinnar <http://fleirikonuristjornmal.is/> formlega opnuð. Hönnuður síðunnar er Arnar Pálsson, vefstjóri félagsmálaráðuneytisins. Heimasíðan hefur síðan verið í ákveðinni þróun, en inni á henni hefur mátt finna helstu upplýsingar um tilurð og starf nefndarinnar. Aðsókn á síðuna hefur verið góð frá því talning hófst í júní 2002 eins og sjá má af tölunum hér á eftir. Heimsóknir á síðuna yfir þetta tímabil til febrúarloka 2003 eru 330 að meðaltali á mánuði.

Mánuður	Ár	Fjöldi heimsókna
Febrúar	2003	263
Janúar	2003	406
Desember	2002	248
Nóvember	2002	410
Október	2002	378
September	2002	720
Ágúst	2002	201
Júlí	2002	190
Júní	2002	148

Meðalfjöldi heimsókna á mánuði var 330.

25. Ráðstefna: Áhrif breyttrar kjördæmaskipunar á hlut kvenna á Alþingi

Nefndin ákvað á fundi sínum í júlí 2002 að efna til ráðstefnu um áhrif breyttrar kjördæmaskipunar á hlut kvenna á Alþingi. Ráðstefnan var haldin 30. september 2002 í Norræna húsinu. Formaður nefndarinnar, Hildur Helga Gísladóttir setti ráðstefnuna, en fulltrúar nefndar forsætisráðherra, sem skipuð var 8. september 1997, og fjallaði um breytingar á kjördæmaskipun og tilhögun kosninga til Alþingis fluttu framsögur um málið.

Friðrik Sophusson, fyrrverandi formaður nefndar forsætisráðherra, var fyrsti frummælandi og fjallaði hann um störf nefndarinnar og niðurstöðu hennar. Byggt var á því að allir stjórnmalaflokkar vildu breytingar, atkvæðamagníð var of mikið milli kjördæma, kosningakerfið of flókið og hægt væri að misnota kerfið. Fram kom að markmið með breytingunni væri að einfalda kerfið, draga úr misvægi atkvæða, jafna fjölda þingsæta milli kjördæma og að jöfnuður yrði milli flokka á landsvísu. Taldi hann að nýja kosningakerfið væri konum hagstætt og ætti síst að lækka hlutfall þeirra á Alþingi.

Valgerður Sverrisdóttir iðnaðar- og viðskiptaráðherra, sem einnig átti sæti í nefndinni kallaði erindi sitt *Það mun skila sér* og fjallaði hún um starf nefndarinnar og taldi að nýtt skipulag ætti ekki að skapa verri möguleika fyrir konur, m.a. vegna þess að fleiri einstaklingar verði að jafnaði kjörnir af hverjum lista sem fulltrúar á Alþingi.

Þá var Svanfríður Jónasdóttir, fráfarandi alþingismaður, fengin til þess að flytja framsögu og kallaði hún erindi sitt *Konur, völd og veiðimannasamfélagið*. Í erindinu fjallaði hún m.a. um þá skoðun sína að breytt kjördæmaskipan væri skref í þá átt að landið yrði eitt kjördæmi og að sú breyting kæmi til með að fjölga konum á Alþingi.

Ragnheiður Elva Þorsteinsdóttir lögfræðingur flutti erindi um *Jafnan rétt kvenna og karla til að ná kjöri*, en hún hafði unnið úttekt um fyrir Mannréttindastofnun Háskóla Íslands um jafnræði og staðið að úttekt á áhrifum kjördæmaskipunar og kosningafyrirkomulags. Niðurstöður rannsókna sem vitnað var til sýndu að konur ættu meiri möguleika á þingsætum í hlutfallskosningakerfi, eins og hér á landi og að konur ættu erfitt uppdráttar í einmenningskjördæmum.

Svanur Kristjánsson stjórnmalafraeðingur flutti síðustu framsögu ráðstefnunnar og fjallaði hann m.a. um nýja rannsókn sína og Auðar Styrkársoóttur um konur, flokka og framboð. Í máli Svans kom fram að rannsóknin sýnir að ytri aðstæður, eins og kosningakerfi og stærð kjördæmis, skiptu ekki máli um hlut kvenna á þjóðþingum, hvorki hér á landi né erlendis. Það sem réði úrslitum væri pólitískur vilji og verklag þeirra sem velja á framboðslista flokkanna. Þá kom einnig fram að svo virtist sem konur þyrftu meiri hvatningu en karlar til þess að gefa kost á sér til forystustarfa í

stjórnámálum, einnig að betur gengi að fá konur í framboð ef konur væru fengnar til þess að tala við þær.

Yfir 70 manns sóttu ráðstefnuna sem þótti takast vel og lauk henni með pallborðsumræðum. Ráðstefnustjóri var Elín Líndal, formaður Jafnréttisráðs. Erindi ráðstefnunnar eru hér meðfylgjandi, (sjá fylgigagn nr. 9).

26. Konur í læri - dagar í lífi stjórnmalakvenna

Á fundi haustið 2000 fjallaði nefndin um hugsanlegt verkefni sem á ensku hefur verið kallað *mentoring* og reynt hafði verið m.a. í Þýskalandi, Austurríki, Belgíu og Hollandi. Hugmyndin var sú að koma á sambandi milli stjórnmalakvenna og kvenna sem hefðu áhuga á að kynna sér stjórnmalastarf. Konur í stjórnámálum yrðu þá nokkurs konar lærimæður og tækju að sér að fræða áhugasama lærlinga, þ.e. konur, um starf sitt.

Á fundi nefndarinnar í maí 2001 var ákveðið að kynna mentoring-hugmyndina fyrir konum á Alþingi. Fundur með konum á Alþingi var síðan haldinn í þingsflokksherbergi Sjálfstæðisflokksins í Alþingishúsinu 27. maí 2002. Á fundinum kynnti nefndin hugmyndir um verkefnið og leitaði ráðlegginga og álits um málið. Gagnlegar hugmyndir og athugasemdir komu fram og ákvað nefndin að ráðast í verkefnið sem fékk nafnið *Konur í læri — dagar í lífi stjórnmalakvenna*. Tilgangur verkefnisins var að konur fengju fræðslu um að stjórnmalastarf er ekki síður fyrir konur en karla. Einnig að fá umfjöllun fjölmiðla um mikilvægt starf stjórnmalakvenna. Bréf var sent til þeirra 23 kvenna sem sitja á Alþingi og einnig til þeirra 205 kvenna sem sæti eiga í bæjar- og sveitarstjórnnum og óskað eftir því að þær tækju þátt í verkefninu. Þá gerði nefndin samkomulag við samtök launþega og atvinnulífs, þ.e. ASÍ, BSRB, VR, BHM, SÍB, SA, SFR, Stéttarfélagið Eflingu og Bændasamtök Íslands, um að þau hvettu konur innan sinna raða til þess að taka þátt í verkefninu. Í samstarfi við fyrrnefnda aðila bárust félagskonum bréf um verkefnið og einnig var fjallað um það á heimasíðum og í fréttabréfum aðila. Þá átti nefndin einnig samstarf við stjórnmalafraeðiskor Háskóla Íslands og jafnréttisnefnd H.Í. og gafst kvennemendum tækifæri til að nýta sér þátttöku í verkefninu til eininga. Þá var leitað eftir samstarfi við sveitarfélög, jafnréttisnefndir sveitarfélaga, stjórnmalaflokka,

kvannahreyfingar þeirra og ungliðahreyfingar og óskað eftir því að konur yrðu hvattar til að taka þátt í verkefninu.

Bæði konur á Alþingi og konur í bæjar- og sveitarstjórnnum gáfu kost á sér í verkefnið, alls 44. Umsóknir um þátttöku kvenna sem vildu komast í læri hjá stjórnmalakonu fóru fram úr björtustu vonum, en 180 konur víðs vegar af landinu sóttu um að vera með. Úr varð að óska eftir því að lærimæðurnar tækju að sér fleiri en einn lærling og niðurstaðan var því sú að 115 konur gerðust lærlingar hjá stjórnmalakonum.

Verkefnið hófst formlega við setningu Alþingis 1. október 2002 og stóð almennt til loka nóvember. Framkvæmdinni var þannig hátað að nefndin kom á sambandi milli aðila og það var síðan samkomulagsatriði milli lærimóður og lærlings hvenær og hve oft þær hittust á umræddu tímabili og gat það verið breytilegt á milli hópa. Með bréfum til stjórnmalakvenna lét nefndin fylgja leiðbeiningar eða tillögur um framkvæmd verkefnisins og þar var gert ráð fyrir að aðilar hittust tvisvar í viku í þær átta vikur sem miðað var við að verkefnið stæði. Verkefnið gekk vel og voru konur ánægðar með að fá tækifæri til að fylgja stjórnmalakonu eftir, sem fyrir margar þeirra var áður fjarlægur möguleiki. Nefndin hafði ekki tök á að fylgja hverjum og einum hópi eftir eða hafa eftirlit með því að samskiptin gengu vel eftir. Rétt er að taka fram að enginn þeirra aðila sem þátt tók í verkefninu þurfti að greiða fyrir þátttökuna eða fékk greitt fyrir þátttökuna. Þá er ljóst er að ef stjórnmalakonur hefðu ekki gefið kost á sér í verkefnið hefði ekkert orðið af því.

Eftirfarandi tilvitnun úr bréfi til nefndarinnar gefur dæmi um einn vinnudag stjórnmalakonu sem að störfum:

„... ég held að ég sé búin að ofbjóða hinum tveim! Tók þær með mér í prófkjörsbaráttu um allt kjördæmi, og á snyrtist. Þegar ég lét lita augnhárin. Þær þurftu einnig að koma með mér heim milli funda borða upphitaða kjötsúpu og aftur á fund. Dagarnir hafa verið langir vinnan mikil þær ekki búnar fyrr enn kl. 11 á kvöldin. En þetta er allt hluti af því að vera í pólitík í dreifbýlinu. Kveðja ...“

Verkefnisstjóri flutti framsögu um verkefnið *Konur í læri — dagar í lífi stjórnmalakvenna* hinn 17. september hjá Stéttarfélaginu Eflingu og formaður gerði slíkt hið sama hinn 20. september hjá Starfsmannafélagi ríkisstofnana.

Í tengslum við verkefnið unnu nemendur í stjórnmálafræði við HÍ sem þátt tóku í verkefninu könnun á viðhorfum alþingismanna á stjórnmálaþátttöku kvenna. Því miður svöruðu könnuninni einungis 29 þingmenn af 63, 15 konur og 12 karlar, þ.e. einungis 46% þingmanna og því óhægt um vik að alhæfa um niðurstöðuna.

Að vanda sýndu fjölmiðlar verkefnum nefndarinnar áhuga og var um það fjallað í helstu fjölmiðlum sem og félagsritum stéttarfélaganna og samtaka sem aðild áttu að verkefninu.

27. Lokaráðstefna um verkefnið *Konur í læri — dagar í lífi stjórnmálakvenna*

Nefndin ákvað að efna til lokaráðstefnu um verkefnið *Konur í læri — dagar í lífi stjórnmálakvenna* og var hún haldin 17. janúar 2003 í hátíðarsal Háskóla Íslands. Á ráðstefnunni var fjallað um baráttuaðferðir kvenna í stjórnmálum. Hvers vegna svo mikilvægt væri að auka hlut kvenna í stjórnmálum, hverju þátttaka kvenna í stjórnmálum hefði breytt, hverju hún á að breyta og hverju hún muni breyta. Formaður nefndarinnar, Hildur Helga Gísladóttir, setti ráðstefnuna og lýsti því hvernig verkefnið hefði gengið, þakkaði stjórnmálakonum og lærlingum fyrir þátttökuna, en bar einnig fram þakkir til forsvarsmanna launþega og atvinnulífs sem komið hefðu að samstarfi um verkefnið.

Á ráðstefnunni flutti nemandi í stjórnmálafræði, Júlía Bjarney Björnsdóttir, erindi um sýnileika kvenna í stjórnmálum og kallaði hún erindið *Konur og fulltrúalýðræði*. Höfundar auk hennar voru Dagný Ingadóttir og Erla Jóna Einarsdóttir.

Þá fluttu aðrir lærlingar stuttar framsögur um þátttöku sína í verkefninu. Sigurlín Margrét Sigurðardóttir táknaðskennari sem verið hafði í læri hjá Margréti Sverrisdóttur, framkvæmdastjóra Frjálslynda flokksins, flutti erindi á táknaði sem hún nefndi *Tvöfalt jafnrétti*. Elín Brimdís Einarsdóttir sjúkraliði sem verið hafði í læri hjá Margréti Frímansdóttur alþingismanni flutti erindi sem hún nefndi *Konur og prófkjör*. Elínbjörg Ingólfsdóttir fangavörður sem verið hafði í læri hjá Siv

Friðleifsdóttur umhverfísráðherra flutti erindi sem hún kallaði *Hraðskreiðar konur í læri*. Sif Jónsdóttir háskólanemi sem verið hafði í læri hjá Kolbrúnu Halldórsdóttur alþingismanni flutti erindi sem hún kallaði *Konur óskast í stjórnmalastarf!* Ingibjörg Guðlaug Jónsdóttir háskólanemi sem verið hafði í læri hjá Sólveigu Pétursdóttur dóms- og kirkjumálaráðherra flutti erindi sem hún kallaði *Samstaða kvenna í prófkjöri*.

Þá flutti fulltrúi samstarfsaðila Friðbert Traustason, formaður Sambands íslenskra bankamanna, erindi þar sem hann reyndi að svara eftirtöldum atriðum: Á að tryggja áhrif kvenna með löggjöf? Hafa stjórnmalakonur verið duglegar við að setja fram mál á þingi sem ætlað er að tryggja konum meiri áhrif? Jafnréttislögin virðast ekki duga!

Gunnar Hersveinn, heimspekingur og blaðamaður, velti fyrir sér hvers vegna auka ætti hlut kvenna í stjórnmalum og hverju það muni breyta. Erindi sitt kallaði hann *Samráð kynjanna — mælikvarði á vald*. Fjallaði hann um það verkefni að auka hlut kvenna í valdinu og um kvarða sem mælir samráð, ábyrgð og virðingu þegar ákvarðanir eru teknar.

Herdís Þorgeirsdóttir, þjóðréttarfræðingur og fyrrum ritstjóri og útgefandi, fjallaði um lýðræðislega nauðsyn aukinnar þátttöku kvenna í stjórnmalum og þörfina á sértækum aðgerðum til að efna alþjóðlegar skuldbindingar. Erindi sitt hallaði hún *Frelsi, jafnrétti og mannréttindi í raun*.

Í lokin gafst ráðstefnugestum færi á bera fram spurningar til frummælenda. Ráðstefnunni stjórnaði Una María Óskarsdóttir verkefnisstjóri og var hún tekin upp á myndband. Flest erindin sem flutt voru eru hér meðfylgjandi, (sjá fylgigagn nr. 10).

28. Bréf til allra kjördæmisráða

Í ágúst 2002 sendi nefndin frá sér erindi til formanna allra kjördæmisráða allra stjórnmalasamtaka. Vakin var athygli á að allir stjórnmalaflokkar hafa sett fram samþykktir eða ályktanir sem miða að aukningu kvenna í stjórnmalum. Í erindinu mæltist nefndin til þess við kjördæmisráðin að þau beittu sér fyrir því að jafnræði væri milli kynjanna á framboðslistum þeim sem boðnir yrðu fram við alþingiskosningar

hinn 10. maí 2003. Lögð var áhersla á það að kjördæmisráðin beittu sér fyrir því að konur jafnt og karlar skipuðu efstu sæti á framboðslistum allra flokka, svo konur ekki síður en karlar fengju brautargegni á Alþingi, (sjá fylgigagn nr. 11).

29. Bein þátttaka/framsaga í fundum/ráðstefnum

Á starfstíma nefndarinnar hafa nefndarkonur og verkefnisstjóri tekið þátt í fjölmörgum fundum þar sem fjallað hefur verið um þátttöku kvenna í stjórnámálum, bæði sem framsögumenn og sem almennir þátttakendur.

29.1 Kynjaveröld kynjanna

Kvenréttindafélag Íslands boðaði hinn 22. janúar 2000 til ráðstefnu í Ráðhúsi Reykjavíkur með yfirskriftinni *Kynjaveröld kynjanna*. Á ráðstefnunni var fjallað um kynjaímyndir á breiðum grundvelli og flutti Siv Friðleifsdóttir umhverfisráðherra erindi um ímynd kynjanna í stjórnámálum og hin mörgu hlutverk stjórnámálamannsins. Erindi sitt nefndi hún *Rauðir hælur og rykfrakkar*.

29.2. Landsfundur jafnréttisnefnda sveitarfélaga

Landsfundur jafnréttisnefnda sveitarfélaga var haldinn á Hvolsvelli 19. og 20. október 2001. Komandi sveitarstjórnarkosningar voru sérstakt upplegg á fundinum og flutti formaður nefndarinnar Hildur Helga Gísladóttir erindi sem hún kallaði *Hvernig tökum við fulla ábyrgð á því að framfylgja lögum og vilja um jafnrétti kynjanna* (sjá fylgigagn nr. 12). Þá stýrði verkefnisstjóri vinnuhópi um aukinn hlut kvenna í sveitarstjórnnum.

29.3 Samband íslenskra sveitarfélaga — 61. fulltrúaráðsfundur

Verkefnisstjóri nefndarinnar flutti erindi um störf nefndarinnar á 61. fulltrúaráðsfundi Sambands íslenskra sveitarfélaga sem haldinn var 23. nóvember 2001 (sjá fylgigagn nr. 13).

29.4 Staða kvenna í stjórnámálum- erindi á hádegisfundi Vöku

Verkefnisstjóri nefndarinnar, Una María Óskarsóttir, flutti erindi á hádegisfundi Vöku, félags lýðræðissinnaðra stúdenta, hinn 16. október 2002. Óskað var eftir að eftirfarandi spurningum yrði svarað: Er Alþingi heimur karla? Eiga konur heima í stjórnámálum? Þarf fleiri konur í stjórnámál? (Sjá meðfylgjandi fylgigagn nr. 14)

29.5 Konur til áhrifa — málþing í samstarfi við Kvenréttindafélag Íslands

Hinn 24. nóvember 2001 efndi Kvenréttindafélag Íslands til málþings og bauð nefndinni til samstarfs. Málþingið bar yfirskriftina *Konur til áhrifa* og var haldið í Tjarnarsal Ráðhúss Reykjavíkur. Formaður KRFÍ, Þorbjörg Inga Jónadóttir, setti ráðstefnuna. Fulltrúar allra stjórn málaaflla sem sæti áttu á Alþingi fluttu framsögu á ráðstefnunni, þ.e. Ingibjörg Pálmadóttir, fyrrverandi sveitarstjórnarmaður og ráðherra Framsóknarflokksins, fjallaði um stjórn málaþátttöku í sveitarstjórn og ríkisstjórn, Margrét Sverrisdóttir, framkvæmdastjóri Frjálslynda flokksins, fjallaði um þátttöku í framboði til sveitarstjórnar, Þorgerður Katrín Gunnarsdóttir, alþingismaður Sjálfstæðisflokksins, fjallaði um mikilvægi kvenna við opinbera stefnumótun, Kristín Sigfúsdóttir, bæjarfulltrúi Vinstri grænna á Akureyri, fjallaði um jafnrétti kynjanna í sveitarstjórnnum utan höfuðborgarsvæðisins, Steinunn V. Óskarsdóttir, borgarfulltrúi Samfylkingarinnar í Reykjavík, fjallaði um áhrif kvenna á sveitarstjórnarmál í höfuðborginni og samantekt frá sjónarhorni fræðimanns flutti Sigríður Þorgeirsdóttir. Boðið var upp á skemmtiatriði og í lokin fóru fram pallborðsumræður með þátttöku formanna eða varaformanna stjórn málaafllanna. Á málþinginu dreifði KRFÍ límmiðum með áletruninni *Kjósum konur*.

Nefndin og verkefnisstjóri hennar hafa á tímabilinu einnig tekið þátt í fjölmörgum ráðstefnum og fundi þar sem málefni nefndarinnar hafa m.a. verið kynnt.

30. Umfjöllun fjölmiðla

Í upphafi nefndarstarfsins var lögð áhersla á að eiga sem mest og best samskipti við fjölmiðla. Formaður nefndarinnar, aðrar nefndarkonur sem og verkefnisstjóri hafa verið tíðir gestir í fréttum og spjallþáttum stóru fjölmiðlanna, útvarps, sjónvarps, landsmálablaða og tímarita. Morgunblaðið, DV, Stöð 2/Bylgjan, Dagur og Ríkissjónvarpið/útvarp fjölluðu með einum eða öðrum hætti um aukinn hlut kvenna í stjórn málum. Einnig var fjallað um verkefnið í eftirtöldum þáttum og tímaritum: Fólki með Sirrý, Veru, Nýju lífi, Viðskiptablaðinu, Húsfreyjunni, Sveitarstjórnarmálum, Voginni (útgefandi Skrifstofa jafnréttismála), BSRB tíðindum, 19. júní, NIKK magasin, Twój STYL, 8. tbl. (121) 2000 (tímarit gefið út í Póllandi).

Auk þess gerði Morgunblaðið að beiðni nefndarinnar sérstaka úttekt á hlut kvenna í stjórnámálum hér á landi og mikilvægi þess að konur sinni stjórnmalastarfi til jafns við karla. Nefndarkonur hvöttu víða til greinarskrifa og óhætt er að segja að fjölmiðlar hafi veitt verkefninu verðskuldaða athygli sem átt hefur þátt í aukinni umræðu í þjóðfélaginu.

Hér meðfylgjandi má sjá hluta af þeirri umfjöllun sem verkefnið hefur fengið (sjá fylgigagn nr. 15).

31. Lokaorð

Störf nefndar um aukinn hlut kvenna í stjórnámálum hafa verið nefndarkonum og verkefnisstjóra bæði áhugaverð og ánægjuleg. Það stóð nefndarstarfinu því miður nokkuð fyrir þrifum hve lítil fjárráð nefndin hafði úr að spila. Ýmsum góðum hugmyndum var því ekki hægt að hrinda í framkvæmd. Þó var reynt að framkvæma sumar í smækkaðri mynd og efna til samstarfs um þær, má þar t.d. nefna verkefnið *Konur í læri — dagar í lífi stjórnmalakvenna*.

Hugsunin um mikilvægi þess að auka hlut kvenna í stjórnámálum hefur án efa haft mikil áhrif, m.a. í stjórnmalaflokkum, meðal almennings og innan fjölmiðla. Þá er óhætt að fullyrða að áhrif boðskaparins um aukinn hlut kvenna má mæla víðar en í auknu hlutfalli kvenna í stjórnámálum, ef marka má umræðu um aukinn hlut kvenna í valda- og stjórnunarstöðum á fjölmörgum sviðum þjóðfélagsins. Fleiri konur og karlar hafa gert sér grein fyrir að aukin þátttaka kvenna í stjórnámálum eykur líkur á auknu jafnrétti í allri ákvarðanatöku á vettvangi stjórnmála. Ástæðan er í raun mjög einföld. Sagan segir okkur að konur og karlar hafi ekki sams konar bakgrunn, uppeldi, menntun og reynslu. Kynin hafa á ákveðinn hátt hlotið mismunandi uppeldi og oft valið hefðbundin karla- eða kvennastörf. Þegar einstaklingar taka ákvarðanir eru þær byggðar á bakgrunni, uppeldi, menntun og reynslu. Það er því ljóst að ákvarðanir sem konur taka hljóta á einhvern hátt að vera frábrugðnar þeim ákvörðunum sem karlar taka. Konur eru helmingur þjóðarinnar og það hlýtur því að vera mikið réttlætismál að fleiri konur gefi kost á sér til stjórnmalastarfa. Tilgangurinn er að bæði konur og karlar taki sameiginlega ákvarðanir í stjórnámálum og þar með aukast líkur á að ákvarðanir séu teknar með hagsmuni heildarinnar að leiðarljósi.

En hvað þarf þá að koma til svo hlutur kvenna í stjórnámálum verði aukinn?

Svörin eru í grófum dráttum þessi:

- 1) Fleiri konur þurfa að gefa kost á sér til stjórnálastarfa. Til þess að svo megi verða þarf að auka fræðslu meðal almennings, í fjölmiðlum og í skólum um mikilvægi aukins jafnréttis í stjórnámálum sem annars staðar.
- 2) Konur þurfa meiri hvatningu en karlar, ef til vill vegna þess að þær hafa færri kvenfyrirmyndir í stjórnámálum en karlar.
- 3) Það þarf að vera vilji til þess innan stjórnámálaflokkanna að fjölga konum á framboðslistum og þar skipta fyrstu sætin mestu máli.

Fullvíst er að með starfi nefndarinnar hafi fleiri konur fengið fræðslu um hversu þýðingarmikið það er að konur gefi kost á sér og taki sér stöðu við hlið þeirra karla sem fyrir eru í stjórnámálunum. Á námskeiðum, í bréfum og fjölmiðlum hafa fleiri konur fengið upplýsingar um það brýna málefni að bæði kynin taki ákvarðanir saman.

Konur þurfa meiri hvatningu en karlar er niðurstaða sem fram kom í nýlegri héraendri rannsókn *Konur, flokkar og framboð* (2001) eftir Svan Kristjánsson og Auði Styrkarsóttur og var áður getið. Í rannsókninni er haft eftir talsmönnum stjórnámálaflokka að ólíkt betur gengi að fá konur í framboð ef konur væru fengnar til þess að tala við konur. Þá segja höfundar enn fremur að konur þurfi meiri hvatningu en karlar til að gefa kost á sér til forystustarfa í stjórnámálum. Í rannsókninni kom fram að konur væru samviskusamari en karlmenn í starfi, gagnrýnni á eigin störf og skorti sjálfstraust og hörku. Þessi samviskusemi og gagnrýni á eigin störf gætu verið ástæður þess að konur veigruðu sér við að taka að sér störf sem þær hefðu ekki nógu mikla þekkingu á.

Þar að auki er ljóst að konur hafa færri fyrirmyndir af eigin kyni í stjórnámálum og það gæti einnig haft áhrif á að færri konur reyna fyrir sér í stjórnámálum án þess að vera hvattar til þess sérstaklega. Kenningar um nám fjalla um hvernig fólk lærir. Það er t.d. talið að afrekshvöt sé öðrum þræði lærð hegðun og til þess að sú hvöt nái fótfestu þarf einstaklingurinn m.a. að hafa fyrirmynd sem hann nær að samsama sig við. Margar rannsóknir greina einnig frá því að kynin tileinki sér oftast hegðun fyrirmynda af eigin

kyni, en af gagnstæðu kyni. Þetta þýðir að til þess að fjölga konum í stjórnámálum þurfa konur að hafa fleiri kvenfyrirmyndir í stjórnámálum sem þær geta samsamað sig við.

Alþjóðasamtök þjóðþinga létu árið 2000 gera skýrslu um stöðu kvenna á þjóðþingum heimsins. Þar kemur fram að einn þeirra þátta sem skipti höfuðmáli varðandi framgang kvenna í stjórnámálum sé pólitískur vilji, einkum innan stjórnámálflokkanna. Höfundar íslensku rannsóknarinnar taka undir þau orð og segja enn fremur að kosningakerfi, fyrirkomulag kjördæma og stærð flokka geti haft áhrif á hlut kynjanna í stjórnámálum. Það séu þó stjórnámálflokkarnir sem hafi lokaorðið, hjá þeim liggi vald til ákvarðana um uppröðun á framboðslista. Hjá stjórnámálflokkunum liggi sú ábyrgð að auka hlut kvenna í stjórnámálum.

Eins og áður kom fram hafði nefndin sitthvað á þjónunum sem stuðlað gæti að auknum styrk kvenna í stjórnámálum. Vorið 2002 óskaði nefndin eftir samstarfi við Samband íslenskra sveitarfélaga um útgáfu fræðslurits fyrir konur í stjórnámálum. Var því vel tekið og er það von nefndarinnar að Samband íslenskra sveitarfélaga geti tekið frumkvæði í því verkefni. Hugmyndin nefndarinnar er sú að slíkt riti hvetti fleiri konur til stjórnámálastarfa og hefti brottfall þeirra sem fyrir eru. Veigamiklar upplýsingar liggja fyrir hér á landi sem nýst gætu vegna útgáfunnar. Má þar t.d. nefna rannsóknir sem fyrirtækið *Skref fyrir skref* vann á árunum 1998–2000. Fyrri hlutinn nefnist *Gæði og jafnræði í ákvarðanatöku* sem var rannsókn á ákvarðanatöku og hlutverkum kynjanna í sveitarstjórnunum. Seinni hlutinn nefnist *Gæði og jafnræði í ákvarðanatöku – nýtt þjálfunarlíkan* þar sem þróað var fræðslu- og þjálfunarlíkanið *Lýðgæði* til að vinna gegn hindrunum fyrir þátttöku kvenna í stjórnámálum og stjórnunarstöðum.

Árið 1997 samþykktu alþjóðasamtök þjóðþinga almenna stefnuyfirlýsingu um lýðræði þar sem einn af hornsteinum þess er sagður þessi:

„Lýðræði verður ekki skapað á annan hátt en þann að karlmenn og konur vinni saman að málefnum samfélagsins á jafnréttisgrundvelli og auðgíst að reynslu með þekkingu á því sem kann að skilja kynin að.“

Nefndin vill taka undir þessi orð og vill hvetja konur, stjórnmaflokka, fjölmiðla og allan almenning til að beita sér fyrir því að jafnræði náist sem fyrst milli karla og kvenna í stjórnálum sem og á öðrum sviðum þjóðfélagsins.

Hildur Helga Gísladóttir formaður

Arnbjörg Sveinsdóttir

Hólmfríður Sveinsdóttir

Kristín Halldórsdóttir

Margrét Sverrisdóttir

Ragnhildur Guðmundsdóttir

Valgerður H. Bjarnadóttir

Una María Óskarsdóttir verkefnisstjóri